

Sass Ervin

AKIK A SZÉPET SZERETIK

Eseményrajz a Gyomai Háziipari Szövetkezet
két és fél évtizedéből

Sass Ervin

AKIK A SZÉPET SZERETIK

Eseményrajz a Gyomai Háziipari Szövetkezet
két és fél évtizedéből

1977.

Lektorálta:

DR. SZABÓ FERENC

a Békés megyei Levéltár igazgatója

A fotográfiákat Gál Edit készítette

Kiadja a Békés megyei Lapkiadó Vállalat

Megjelent 1500 példányban
(A/5) iv terjedelemben

Felelős kiadó: Lehoczky Mihály

78.3., 17 Szolnoki Nyomda, Szolnok,
Felelős vezető: Gombkötő Béla

Hogyan is volt régen?...

1952. október 12. Vasárnap. Hatvan asszony és lány gyülekezett Gyomán, a Hősök utca 25-ben, Kele Lászlóék házában, hogy megalakítsák a háziipari szövetkezetet.

Aznap az újságokban az őszi szántás-vetés helyzetéről jelentek meg tudósítások, a nemzetközi helyzetről beszámoló cikkek nagy része pedig a koreai háború jelentéseit közli, kommentálja. „A nyugati arcvonalon, Kojanda térségében az ellenség harckocsik és repülőgépek támogatásával ismételten elkeseredett támadásokat indított, amelyeket a népi csapatok az ellenségnek nagy veszteségeket okozva visszavertek.” Párizsi híradás közli, hogy „tovább mélyült a francia–amerikai ellentét”, egy egri pedig azt, hogy „Megnyitották az egri vár hősi védelmének 400. évfordulója alkalmából rendezett ünnepeket.” Kulturális hír: „Munkácsy Mihály legszebb képei vasárnaptól kezdve újra megtekinthetők az Országos Szépművészeti Múzeum állandó kiállításán.” A budapesti Nemzeti Színházban a Hamletet játsszák, a Vidám Színpadon a Hideg zuhany-t, a Petőfi Rádióban 16 óra 40 perckor kezdődik a közkezdvelt műsor: Szív küldi szívnek, szívesen . . .

A Gyomáról, Endrődről és más környékbeli településekről Kelésekhez érkező asszonyok az esős, felhős időben arra gondoltak, hogy együtt, összefogva többre mennek, több pénzt tudnak majd letenni a család asztalára, jobban élhetnek. Példa alig volt előttük, hiszen a közeli Szarvason is csak egy év múlva alakult meg a háziipari szövetkezetek, máshol is ezidőtájt kezdték meg egymás keresését, vállalkoztak a közös munkára.

A Békéscsabán megjelenő megyei lap, a „Viharsarok népe” 1954. december 31-i számában írja a háziipari szövetkezetekről, hogy „a mezőgazdasági vidékeken nagy hiányt pótol a jól működő háziipari szövetkezet. A mezőgazdaságnak a munkaerő-szükséglete erősen hullámzik. A háziipari szövetkezetben sok felhasználatlan munkaerő hasznosítható. Ott munkát és keresetet nyerhetnek háziasszonyok, kisgyermekes családanyák és mások, akik valamilyen ok miatt csak otthon dolgozhatnak napi néhány órát.”

Pontosan erről volt szó Gyomán és környékén is! A háztartásban dolgozó nők – elsősorban akik szerettek kötni, horgolni, gobelin-képet készíteni, szőnyeget szőni – szabad idejükben jól jövedelmező elfoglaltságot kerestek, és találtak a háziipari szövetkezetben, melynek fejlődése nem volt ugyan töretlen, különösen az első időkben küzdöttek sok nehézséggel; mégis olyan bázzá kezdett válni, melyre nyugodtan építhettek.

Szerte az országban, a megyében akkor, 1952 októberében már számos ipari szövetkezet működött, és bontakoztatta ki termelését, javította a szolgáltatás színvonalát. A háziipariak előtt azonban alig volt példa, tapasztalatok gyűjtésére nem volt módjuk. Elkezdtek mégis, mert a józan ész diktálta, hogy ezt kell tenniük, és a többre, jobbra törekvés erős ösztönzésének nem volt könnyű ellenállni. A gyomai, endrődi, dévaványai asszonyok, lányok nem is akartak, előre tekintettek, a jövő útjait vizsgálták.

Nem érdektelen, ha pillantást vetünk a régmúltra is, mielőtt az 1952. október 12-én megalakult szövetkezetek további életét, történetét felidézni. Hiteles adatok bizonyítják, hogy a háziipar voltaképpen a megye fennállása óta létezett ezen a vidéken, egyszerűen a paraszti önellátás, másrészt a piacra való termelés következményeként. 1890-ből maradtak fenn feljegyzések arról, hogy a téli munkaerő-hasznosításban és a csökkenő földmunkás kereseti lehetőségek pótlásában játszott szerepe miatt a háziiparokat hivatalosan is szervezni igyekeztek. Főként azokat, amelyek a paraszti világban ismerős technikához, adottságokhoz kapcsolódtak, pl. kosárfonás, gyékényfonás, seprűkötés, szövés-fonás stb. Az ilyen, paraszti gyökerű háziipari ágak mellett a Körösök vidékén

lassan és nehezebben honosodtak meg a városi-polgári jellegű háziipari „tudományok”, mint – többek között – a horgolás, a gobelin-hímzés, a gypjúfonalból való kötés, művirágkészítés. Ezeknek nem volt hagyományuk, nem is volt olyan nagyobb számú réteg, amely ezeket rendszeresen üzte volna, hiszen a kispolgárság aránya tájunkon eléggé kicsi volt. A korabeli kezdeményezések ezért tartották fontosnak pl. tanfolyamok rendezését, hogy ezen a vidéken is elterjesszék ezeket az újabb otthoni tevékenységeket. Köztudott, hogy a kispolgárság, vagy a városi munkásság asszonyai az újságokból is széleskörű kézimunkázási ismereteket szerezhettek, a városi iskolák szintén megszerettették leánytanítványaikkal az otthoni kötetést, horgolást, gobelin-hímzést. Erre a paraszti rétegekben, faluhelyen, tanyákon sokkal gyérebb lehetőség kínálkozott. Gyomának mezővárosi múltja, kitűnő közlekedési fekvése, piachely-körösi átkelőhely volta, majd járási székhely funkciója miatt azonban eléggé erőteljes kisipara, kisvárosi jellegű lakossága volt, tehát az említett polgáris-városias háziiparnak itt számottevő alapja és előzménye lehetett. Látni kell azt is, hogy a csak agrár foglalkozású, földművelésből, jószágtartásból élő, tanyai élethez szokott lakosságú településeken kevésbé lehetett volna háziipari szövetkezet szervezésére gondolni. Gyomához hasonló vonások fedezhetők fel Endrőd múltjában is, érthető tehát, hogy 1952-ben a gyomaiakkal együtt az endrődiek nagy számban vettek részt a szövetkezetek megalakításában. A Békés megyei Tanács V. B. gondozásában 1974-ben megjelent „Békés megye gazdasági földrajza” című 506 oldalas összefoglaló mű 167. oldalán dr. **Szabó Ferenc** tanulmányában olvashatjuk, hogy az ipari népesség, (a keresők és eltartottak együtt) száma és aránya Békés megye főbb településein világosan tükrözi az elmaradottságot, mely az iparban szegény megye községeit jellemzi. Ennek ellenére Gyomán 1920-ban 1893, az össznépeség 15,9 százaléka dolgozott iparban (illetve volt eltartott), 1930-ban már 2178 lakos, az össznépeség 17,8 százaléka. Az itt települt, híres Kner Nyomdán kívül a kisipar adott elfoglaltságot, munkalehetőséget az ide sorolt gyomaiaknak. A többiek vagy a mezőgazdaságban, vagy távoli időszakos munkákban találhattak megélhetési forrást,

a létezés alapvető feltételeinek meglehetősen bizonytalan biztosítását. A „Békés megye 1944–1945-ben” című kötet (megjelent az MSZMP Békés megyei Bizottsága és a Békés megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága gondozásában, 1975-ben) 21. oldalán a következőket olvashatjuk: „1930 és 1941 között Endrőd 7,9 százalékat, Gyoma 0,2 százalékat veszítette el lakosságának. A számok világosan bizonyítják, hogy a Horthy-rendszer 25 éve megyénk lakosságának egy részét elvándorlásra kényszerítette a nagybirtok-rendszer fenntartásával, a mezőgazdaság elmaradottságának több vonásával, az iparosítás elhanyagolásával.” Gyoma és környéke tehát évtizedeken át szinte változatlanul élte a maga életét, az emberek alig jutottak egyről a kettőre, csak az elkeseredés nőtt, jobbulást nem remélhettek.

1944. októberében – nyolc évvel azelőtt, hogy hatvanan összejöttünk Kele Lászlóék házában – jött el a jobbulás kezdete, amiről azután úgy esett szó sokszor, hogy „élni tudunk a szabadsággal.” Az első ipari szövetkezetek megalakulását 1945-ben adták hírül az újságok, 1952-ben már 127 szövetkezet működött Békés megyében. 1970-ben 19 szövetkezetben volt a taglétszám magasabb négyszáznál, közöttük a bedolgozókat nagy számban foglalkoztató hat háziipari szövetkezetben, és a hat között egyben, a gyomaiban, melynek szervezését, megalakítását a helyi párt- és tanácsi szervek is helyeselték, szorgalmazták.

Most azonban még mindig 1952. október 12-én vagyunk, és az alakuló gyűlésre emlékezünk. A hatvan asszony között ott volt Tátray Ödönné Gaál Lídia, aki tizennyolc éven át volt lelkes, odaadó tagja a szövetkezetnek, a szövetkezés ügyének. Arra a bizonyos, esős, felhős vasárnapra így emlékezik:

– Úgy kezdődött, hogy a gyomai, endrődi asszonyok közül sokan dolgoztak otthon már azelőtt is. Hímeztünk, kötöttünk, és kapcsolatban voltunk a Népművészeti Vállalattal. Az alakulást megelőzően felkerestük a KISZÖV-öt, segítsenek. Október 12-re beszéltük meg az összejövetelt. Erre került sor Kele Lászlóéknál, azon a vasárnapon. A KISZÖV-től Debreceni Lajos és Barna Lajos volt a kiküldött. Elmondták, mit kell tenni, hogyan kezdjük el a szövetkezet létrehozását. Amikor mindenki úgy dön-

tött, hogy meg kell alakítani a szövetkezetet, vezetőséget választottunk. Engem pénztárosnak tettek meg, és ott, a helyszínen megkezdtük a belépésre elfogadott 5–5 forintok összegyűjtését. Elnöknek Katona Jánosné választottuk. A vezetőség hattagú volt. Egri Ignácné lett a főkönyvelő. Az alakulás után Katonáné Budapestre utazott, hogy munkát és anyagot szerezzen a Népművészeti Vállalatnál. Sajnos, küldetése nem járt valami nagy sikerrel, mert mindössze 50 dekagramm fonállal jött vissza, ebből bébi-kesztyűket készítettünk. Ez volt az első megrendelés, de hát ebből nem élhetett meg a szövetkezet. Kerestük, kutattuk, hogy mit lehetne még csinálni? Úgy döntöttünk, hogy kalácskenő tollakat készítünk, ezt darabonként 50 fillérért tudtuk értékesíteni. Az az igazság, hogy rengeteg nehézségünk volt, főleg abból, hogy a vezetőségnek nem sikerült megszervezni a munkát, anyagot szerezni, megrendelést biztosítani. Sokan zúgolódtak, hogy nem ezt várták, és bizony, a türelmetlenség soha nem jó tanácsadó. Az iparendedélyt is későn kértük, majdnem két hónappal az alakulás után.

Katona Jánosné
ipari szövetkezet

Ödönné Gaál Lídia
Békés megyei ipari szövetkezetek
megkezdte a munkát.
Gyoma, 1952. dec. 15-én

Katona Jánosné
Békés megyei
ipari szövetkezet

Katona Jánosné, az első elnök kérelme iparendedélyért

A Békés megyei Levéltár békési fióklevéltárában őrzik azt a barna papíron, tollal írt kérelmet, melyben Katona Jánosné a Gyomai Járási Tanácshoz fordul iparendedély kiadásáért.

„Kérem, a Gyomai Járás Háziipari Szövetkezet részére szőnyeg, kötés, csuhéj, goblein, seprű és vesszőkötő iparendedélyt kiadni. Gyoma, 1952. dec. 15-én. Katona Jánosné elnök.” A kérelemhez csatolt irat az engedély megadásáról értesíti a szövetkezet vezetőségét: „A gyomai járás tanácsa V. B. Ipari csoportja. 599.-G-14/1952. VIII. Tárgy: A gyomai járási háziipari KTSZ iparendedély kérelme. **V é g h a t á r o z a t.** Miután folyamodó a becsatolt okmányok alapján képesítését, megbízhatóságát kellőképpen igazolta, ennélfogva részére Gyoma községbe a szőnyeg, kötés, csuhéj, goblein, seprő és vesszőkötésre az Iparendedélyt A-8/1952. Iparlajstrom tétele alatt kiadom. Szalay Béla iparügyi vezető előadó.” Az engedélyt aláírta még Kovács Gáborné vb-elnökhelyettes is.

A hivatalos tennivalók elintézése után sem javult sokat a helyzet. Az első elnök, Katonáné, néhány hónap múlva lemondott, fél évig Vass Julianna lett az elnök, majd 1953 májusától Benjámin István, aki 1968. december 31-ig, nyugdíjba vonulásáig intézte a szövetkezet ügyeit.

Hallgassuk újra Tátrayné Gaál Lídia visszaemlékezéseit:

– 1953. január 12-én a vezetőség úgy döntött, hogy vegyem át a könyvelést, a szövetkezet anyagi ügyeinek intézését. Nem mondom, hogy könnyű volt, de az akarat átsegíti az embert. Velem is így történt, megismerkedtem a feladattal, és igyekeztem a tölem telhető legjobban ellátni. Világosan emlékszem az első összesítésre. 1952-ben 10 ezer forint nyereségünk volt. Kalácskenő tollból, bébicipőkből és kesztyűkötésből, melyre egyre többen tértek át. Norvégmintás kesztyűink később nagy hírré tettek szert, rengeteget exportáltunk ezekből. Akkor, 1953-ban, az alakulás után fél évvel azonban még nem volt ilyen rózsás a helyzet. Az első nyereségből irodai berendezést vettünk, írógépet meg anyagot, hogy tovább dolgozhassunk. Érdekesség bizonyára, hogy 1952 októberében, a megalakuláskor úgy döntöttünk, hogy a belépés 5 forintja mellett, mindenkinek 150 forint részje-

gyet kell fizetnie, vagy egy összegben, vagy részletre. 1953-ra mindenki befizette a részjegy összegét, ezt a pénzt is anyagvásárlásra fordítottuk, de vettünk belőle egy mérleget is, melyre az anyagkiadásnál és az áruátvételnél nagy szükségünk volt. Ha jól emlékszem, egy-két asztalt is akkor vásároltunk, hogy legyen mire tenni a mérleget, meg az irodában megfelelő munkakörülményeket biztosítsunk. Bármily kezdetlegesen is, de a munka, a termelés megkezdődött, és – mint említettem – kisebb-nagyobb nehézségekkel mégis csak előre haladtunk.”

Többen is mesélik, hogy a szövetkezet 1953-ban a gyomai Hősök útján nyitott egy kis üzlethelyiséget, ott volt az első „központ”. Ma abban a házban kenyérboltot találunk. Később a Békési-féle házban folytatták, majd a Kovács-féle házban a Vörös Hadsereg útján, ahol most a háziipar korszerű, szép üzlete van. Rövid időre otthont találtak a jelenlegi cipőbolt helyén is, majd ismét a Kovács-ház, később pedig a volt Klein-vendéglő épülete következett. 1962-ben költöztek a Hősök útjára, ahol berendezték a központot. Ez az épület ma is megvan, ott szerénykedik a modern, emeletes irodaház mellett.

Tátrayné, Gaál Lídia említette még, hogy az első években, aki jól dolgozott, megkereste a havi 3–400 forintot, sőt azon felül is. Az volt a rend a szövetkezetben, hogy hetenként számoltak el a tagok a kapott anyaggal, hozták be az átvevőhelyre a kész árukat. A sok költözés persze nem használt, rengeteg időkiesést okozott, de nem tehettek mást. Vállalniuk kellett a kezdés számtalan terhét, gondját. Hogy vállalták, és sikeresen megbirkóztak minden nehézséggel, az a Gyomai Háziipari Szövetkezet mostani eredményeiben is benne van.

Újra csak Tátrayné kell idéznünk. Meséli később, hogy 1953 januárjában bekapcsolódtak a szövetkezet munkájába a dévaványai asszonyok is. Akkor különösen a gobelinvarrás volt divatos Dévaványán, de a szövetkezet más tagjai szőnyeget, csuhéj-árukat, seprőt is készítettek, az egyre általánosabbá váló kesztyűkötés mellett. Ebben az évben kerültek a Háziipari Szövetkezeti Vállalat felügyelete alá. A vállalattal igen jó kapcsolatot alakítottak ki, és később a norvég-kesztyűk után megkezdték a puló-

verek kötését, majd papucs- és harisnyakötéssel is megpróbálkoztak.

Az alakulás utáni első évről, 1953-ról írja dr. **Koós Ferenc** a „Szarvas járás-város szabad negyedszázada” című, 1969-ben megjelent könyv 277. oldalán: „Ekkor már megindult a szervezés a Gyomához közelebb eső községekben is tagok toborzására. Így Gyoma és Endrőd mellett Dévaványa, Körösladány, Mezőberény és Békés községek lakossága is bekapcsolódott a szövetség munkájába. Ez a létszám növekedésében is megmutatkozott, mert 1953-ban már 320 tagja volt a szövetségnek. A fokozódó exportigények miatt nőtt a taglétszám is, amely 1957-ben már elérte az 1400 főt.” Ebben az időben készített egy szemléletes kis térképet a szövetség elnöke, Benjámin István arról, hogy hány város és község bedolgozói tartoztak a gyomai háziipari szövetséghez. Íme a lista: Békéscsaba, Békés, Mezőberény, Madgyesyegyháza, Lökösháza, Kevermes, Mezőmegyer, Burony, Gerla, Hunya, Sarkad, Kötegyán, Méhkerék, Újszalonta, Sarkadkeresztúr, Geszt, Mezőgyán, Nagygyanté, Okány, Vésztő, Körösladány, Köröstarcsa, Csárdaszállás, Szeghalom, Füzesgyarmat, Dévaványa, Endrőd, Ecsegfalva. A megyén kívül pedig: Biharnagybajom, Kisújszállás, Mezőtúr, Kenderes, Kunhegyes, Kunmadaras, Abádszőlők, Tiszaszentimre.

Tátrayné, Gaál Lidián kívül még jónéhányan elmondták emlékeiket a „hősi korszakról”, a kezdetekről. **Mundrucz Ferencné** Dévaványán, már 1948-ban foglalkozott kesztyűkötéssel, gobelinhímzéssel, színházi táskák készítésével. 1952 őztől a gyomai háziipari szövetség tagja lett, több más, dévaványai asszonnal és lánnyal együtt. Emlékei szerint 1953-ban tizen voltak a dévaványai részlegben, melynek vezetésével 1952. december 10-én bízták meg. „A munkakedv jó volt, pedig meg kellett dolgozni a forintért. Részlegeink között verseny is volt mennyiség és minőség terén. A mi részlegünk általában az első három helyezett között volt éveken át. Emlékszem, milyen sokszor elhoztuk a vándorzászlót. Nyertünk mosógépet is, de nyertünk porszívót, könyvesszekrényt. Pénzt is kaptunk a vándorzászlóval. Mint alapító tag, ott voltam minden eseményen, ami a szövetség életével volt kap-

Átvevőhely Dévaványán. Mundrucz Ferencné, Somogyiné és Czako Andrásné

csolatos. A régiek közül rajtam kívül még a következők dolgoznak a közös üzemben: Kovács Sándorné, Szabó Mihályné, Kónya Rózsa, Berczi Sándorné, Földesi Ferencné, Fekete Imréné, Tóth Imréné, Czako Andrásné, Boda Lajosné, Papp Lászlóné, Takács Istvánné, Janó Istvánné. A bedolgozók közül: Domján Teréz, Takács Ferencné, Almási Andrásné, Kiszely Andrásné, Takács Margit és Sipos Gyuláné.”

Legyen a szó ezután özv. **Kele Lászlóné**, akinek házában 1952. október 12-én a háziipari szövetség megalakult. „A bedolgozói munkát az alakulás másnapján kezdtem. Amikor később az export-kesztyűkészítés volt a legfőbb dolgunk, Vésztőn, Szeghalmon, Mezőberényben és Gyomán is több alkalommal vezettem kesztyűkötő tanfolyamot, majd a norvégminás pulóverek kötésére tanítottam meg a jelentkezőket. Időközben megkaptam a 10 és 20 éves törzsgárdajelvényt. Nagyon szeretem a kötést, a horgolást, sok-sok mintát készítettem. Tizenegy éve vagyok nyugdíjas, ma is kötök, horgolok, ha csak tehetem. Nyugdíjban is hasznos tagja szeretnék maradni a szövetségnek, melyet nagyon megszerettem.”

A Békés megyei Levéltár békési fiókjában rábukkantunk néhány jellemző iratra, jelentésre, mely a szövetkezet 1953-as tevékenységét őrzi. 1953. augusztus 26-án adtak be „statisztikai adatszolgáltatást” a Gyomai járási Tanács V. B. iparügyi csoportjához, melyben közlik, hogy a „Gyomai Járás és Környéke Háziipari Szövetkezet” tervszáma 35 ezer forint, a teljesítés 101 ezer forint volt, nyilvánvalóan az első félévben. Létszám: 176, az egy tagra eső termelési érték 697 forint. Közlik továbbá, hogy „az anyagellátás terv szerint szerződéssel van biztosítva. Hulladék, selejt nincs. Anyagkönyvelés bevezetve. A fizikailag dolgozó termelő tagok mellett 2 műszaki és 1 adminisztrátor dolgozik. A termelők darabbérben dolgoznak. A pénzügyi terv teljesítése 291 százalék. Köztartozások kiegyenlítése 100 százalékig.” Ugyanez év október 26-án szintén jelentést küldenek a Gyomai járási Tanács V. B. iparügyi csoportjához. Közlik, hogy szeptember havi tervüket 368 százalékra teljesítették, negyedéves tervüket is túlteljesítik. Szeptemberben 188-an dolgoztak a szövetkezetben. Az egy termelőre eső termelési érték 685 forint volt. Jelentik, hogy anyagellátásuk folyamatos, zökkenőmentes. Úgy látszik tehát, hogy a kezdeti hónapok bizonytalankodása, némi szervezatlensége gyorsan megszűnt, és a szövetkezet vezetői a legfontosabbat: a megfelelő anyagellátást biztosították. Figyelemre méltó rész a jelentésben, hogy: „Még eddig csak elszámolási hitelt vettünk igénybe, célhitelkölcsönünk anyagbeszerzésre most van folyamatban. Köztartozási kötelezettségeinknek minden hónapban forgalmunknak megfelelően eleget tettünk.”

Megőrizte a Levéltár azt az 1953. július 24-én kelt levelet is, melyet a Gyomai járási Tanács V. B. tervcsoportja a Békés megyei Tanács tervosztályának küldött. Ebben a Gyomai Járás és Környéke Háziipari Szövetkezetről a következőket közlik: „Termelési terve 198 ezer forint, teljesítve 379 600 forintra. Az össz-béralap 109 ezer forint, teljesítve 162 700 forintra. A szövetkezet munkáját elemezve a termelési értéknél az emelkedés, illetve tervtúlteljesítés abból adódik, hogy a tagok száma állandóan növekszik. A létszám emelkedése az össz-béralap változását is eredményezi, és természetesen azt, hogy a teljesítés szintén arányosan

emelkedik. A tagok száma egyelőre 42-ben lett megállapítva, mivel azonban a tagok kint dolgoznak házaknál, illetve a lakásukon, így 4 tagot számolnak egy tagnak, bár ennek elfogadását az OKISZ még nem döntötte el.

A szövetkezet össz-termelését exportra készíti, közszükségleti cikkeket a lakosság számára nem termel. Termelésük minőségi, amit bizonyít az is, hogy eddig termelésüket mind átvették, s kifogás nem merült fel és nem is küldtek vissza semmit. Fejlődésük egyedüli útja több iparág beállítása, amely már folyamatban is van, és pedig rövidesen megkezdik a kosárfonást, szőnyegszövést, csuhéjfonást, babakelengyék varrását, himzett kész gyermekruhák készítését. Az árak nem túlzottak, számlázás az árjövahagyás alapján készül. A dolgozók kivétel nélkül dolgozó kisemberek és tsz-tagok is. Anyagellátásuk szerződéssel van biztosítva, anyagkönyvelésük rendes, anyagnormájukat a Budapesti HISZOV hagyta jóvá, s azt be is tartják. Műszaki irányításuk van, mivel azonban a tagok háznál dolgoznak, így műszaki megállapításuk nincs. A kiadott munkát a dolgozók pontosan, határidőre leszállítják. Darabbérben dolgoznak, a dolgozók átlagtermelési százaléka: legmagasabb 120 százalék, a legalacsonyabb: 80 százalék.”

A továbbiakban az 1954. június 30-án készült szöveges mérlegbeszámoló ad áttekintést az alig két éve működő szövetkezet helyzetéről. Idézzük a beszámolóból: „Szövetkezetünk, a Gyomai Járás és Környéke Háziipari Szövetkezet jelenleg 7 részleggel rendelkezik a gyomai járásban és környékén, gyomai székhellyel. Az első félévben export norvég női és gyermekkesztyűk készítésével, valamint mackó-kesztyű kötésével foglalkoztunk. Tervünkben szerepel csecsemőkelengye-készítés is, melynek gyártása azonban az első félévben részben anyaghiány, részben munkaerőhiány miatt nem indult meg. Első negyedévi anyagunkat csak a II. negyedévben kaptuk meg, a III. negyedévben azonban már tervszerűen megkezdődik a bébitakarók készítése is... Behozott állóeszközök nincsenek, csak az irodai, a részlegek és a központi raktár berendezései, egy db írógép és egy db kerékpár képezik állóeszközöinket, melyből értékcsökkenési leírást csak az év végén eszközlünk, kis összegükre tekintettel.”

Látható tehát, hogy a szövetkezet ebben a kezdeti időszakban váltakozó sikerrel dolgozott, jó hírnevét azonban hamar megalapozta. Az a tény, hogy a gyomai és a környékbeli asszonyok, lányok minőségileg kiváló munkát végeztek, kesztyűikből és más árucikkeikből soha vissza nem kaptak gyengébb minőség miatt, jelzi, hogy a hírnév megszerzése jogos volt.

Lapozgatva a korabeli újságokat, a Viharsarok Népe 1954. december 18-i számában olvashatunk egy tudósítást, mely a szövetkezet akkori életét, hétköznapjait és ünnepi készülődésüket is jól tükrözi. Többen, az ott dolgozók közül levelet írtak a megyei lapnak, mely azt a nevezett szám 3. oldalán közli. „Norvégmintájú női és gyermekkesztyűket készítünk exportra. 1953-ban oklevéllel tüntettek ki bennünket, a jó munkáért. De meg is érdemlik az asszonyok. Mi bizonyítja ezt? Az is, hogy a múlt hónapban egyetlen egy pár kesztyű sem jött vissza, pedig közel 4 ezer párt küldtünk el. A szövetkezetnek 360 dolgozója van. Nagyon szépen dolgozik ifj. Balogh Lajosné, Majoros Mária, Gyebnár Mária, Bánhegyi Istvánné. Sokat és szépen termelnek. Mindig ki van téve nevük a faliújságra. Vannak idős, 76–78 éves nénik is, akik szintén részt vesznek a nemes versengésben: ki tud szebbet és többet elkészíteni. Ilyenek özv. Szujó Imréné, özv. Matuska Istvánné, Gellai Pálné. Dicséret illeti meg őket, mert havonta 25 pár kesztyűt is megkötnek.

A háziipari szövetkezet MNDSZ-asszonyai a Téalapó ünnepén a három óvodában 70–70 forint értékű cukrot, kekszet ajándékoztak az óvodás gyermekeknek. Szép szokás ez! Ezért most az asszonyok a karácsonyra is készülnek. Úgy tervezik, hogy újra megvendégelik a kicsinyeket és azokat az öregeket, akik szociális otthonban laknak.”

Végül néhány mondat a következő évek mérlegbeszámolóiból, tanácsj jelentésekből. Az 1955. március 31-én készült szöveges mérlegbeszámolóból: „Szövetkezetünk 11 részlege az első negyedben változatlanul megmaradt, csak toglétszámunk szaporodott 700-ról 900 főre. Szövetkezetünk anyaggazdálkodása kielégítőnek mondható, amennyiben tagságunk most már igyekszik teljesen selejtmentesen dolgozni... Tervünket negyedéves vi-

szonylatban 142,4 százalékra teljesítettük... Szövetkezetünk az év első negyedében a megengedett népgazdasági keretben új bútordarabokat vásárolt, míg kiegészítő keretben egy motorke-rékpárt és több kisebb beruházást eszközöltünk... Szövetkeztünk mindent megtett a minőség javítása érdekében, amit azáltal is igyekszik bizonyítani, hogy kesztyűkötés-tanításra egyik legszebben és legjobban kötő tagunkat állítottuk be, ki minden részlegünk-nél beosztott idő szerint foglalkozik a tagsággal.” Figyelemre méltó még egy levél, mely 1955. május 13-án indult útnak Gyomárról, a szövetkezetből Budapestre, a Háziipari és Népi Iparművészeti Szövetkezetek Országos Szövetségéhez. Ebből emelünk ki néhány érdekes részletet: „Szövetkezetünk 1955 első negyedében teljesen egyprofilú szövetkezet lett, így Szövetségünk állandóan tiszta képet kap annak működéséről és önköltségének alakulásáról. Ezen önköltség-alakulásból pedig tisztán megállapítható, hogy a beralap-túllépés nem az össz beralap be nem tartásából, hanem a norvég-kesztyűk bérének rendezéséből adódik. Egy bérrendezés sohasem az accumuláció javára, hanem annak hátrányos alakulására van. Szövetkezetünk-nél mindig attól függ a bérhányad felhasználása, hogy milyen kesztyűket készítünk. Ha állandóan női kesztyűket készítenénk, akkor szövetkezetünk önköltsége 2–3 százalékos csökkenést mutatna. De mivel szövetkezetünk egyprofilú, de meg a szerződés biztosítása sem lehetséges csak női kesztyűre, így az első negyedben is javarészen gyermekkesztyűt készítettünk, melynek bérhányada magasabb, mint a női kesztyűé... Szövetkezetünk igen kevés regievel dolgozó szövetkezet, ami onnan is látszik, hogy 53 számlaosztálytól 58 számlaosztályig terjedően 1955 első negyedében 1 százalékos önköltségcsökkenést értünk el... Egy újabb bérrendezés ismét emelkedést idézhet elő, ami elő is fog állni a jövő negyedben és ha ezen beralaptúllépéstől teszi függővé Szövetségünk a prémium folyósítását, úgy soha egyetlen dolgozónk sem fog prémiumban részesülni. Kérjük Szövetségünket, szíveskedjék fenti előterjesztésünket felülvizsgálni és érdemben elbírálni.”

Figyelem!

Allandó otthoni munkát

biztosít magának minden nő,
ha meglanulja az exportra készülő

Norvég-kesztyű kötését!

Díjtalan tanítás!

Érdeklődni lehet a Gyomai Járás és Környéke
Háziipari Szövetkezet alantli részlegeinél:

Gyomán: Vöröshadsereg-u. 15.

Endrődön: A volt Munkás Otthon

Békéscsabán: Trefort-u. 2.
(Az Építők Kultúrotthona)

Gyulán: Hévízvár-u. 5.

Mezőberényben: Kossuth-u. 13.

Békésen: A Kultúrotthonban

Déaványán: Jégyvár-u. 10.

Szeghalmon: A Kultúrotthonban

Kőrösladányban: Bakondi virágkertésznél

Vészlőn: A Kultúrotthonban

Sarkadon: A Kultúrotthonban

Hívja fel ismerősei figyelmét is!

Feladat: Szövetkezetek listája - Gyomai Járás és Környéke - 1954. évi. Városok és Települések

Oszlogató 1954-ből

Egyszóval: a fejlődés, a sikerek ellenére sem volt mindig, minden zavartalan a szövetkezet házatáján. Meg kellett küzdeniük helytelen nézetekkel, mi több, azzal is, hogy felsőbb szerveik nem mindig a körülmények pontos ismeretében hoztak erről vagy arról döntéseket. Mindezek ellenére a megőrzött iratok alapvetően arról tanúskodnak, hogy a gyomai háziipari szövetkezetben minden erőt mozgósítottak a tervek teljesítésére, és arra, hogy minőségi, szép munkával terjesszék jó híréket. A Gyomai Járás Tanács jelentése a helyiipar II. negyedévi tervteljesítéséről. Dátum: 1955. október 31. „A Gyomai Járás és Környéke Háziipari Szövetkezet 1955. II. negyedévi tervét 115,1 százalékra teljesítette. A termelési terv teljesítése, a jó munkaszervezés, valamint a szerződések időben való megérkezése lehetővé tette az üzem teljes kapacitásának igénybevételét. A beralaptúllépés arányban áll a termelési terv teljesítésével, tehát indokolt. Az önköltségcsökkenést, az anyagköltség az I. negyedévi bázisidőszakhoz viszonyítva 1,7 százalékos csökkenést mutat, a munkabéreknél pedig 0,5 százalékos a megtakarítás. . . Az elmúlt negyedévben a szövetkezet nemcsak export norvég-kesztyűk készítésével foglalkozott, hanem a Népművészeti Vállalaton keresztül értékesítve a lakosság részére mentett fonalból szintén kötöttek norvégmintás kesztyűket.”

1956. június 30-án keltezett az a szöveges mérlegbeszámoló, melynek első részében keményen szót emelnek a központilag előírt terv teljesíthetlensége miatt. „Az előző évhez viszonyítva igen feszített tervet kaptunk (az 1955. IV. negyedév négyszeresét) már az első negyedévben, majd annak igen komoly túlteljesítése után még ezt is 60 százalékkal felemelték, mely teljesen indokolatlan egy bedolgozó tagokra épített szövetkezetnél, kik ebben az időben főleg mezőgazdasági munkával foglalkoznak. Többszöri tiltakozásunk, valamint felettes szervünk belátása eredményeként ezt a II. negyedévi lehetetlen tervszámot 1870/m. forintba csökkentették. Eredmény: 105,8 százalékos túlteljesítés. Ha figyelembe vesszük, hogy mindezt az egyre fokozott eredményt kizárólag exportmunkával és teljes kötbérmentességgel értük el, komoly siker egy alig négyéves múltra visszatekintő szövetkezet számára.”

Valamennyi hivatalos iratból, levélből, jelentésből világosan kitűnik, hogy a gyomai háziipari szövetkezet nagy erőfeszítésekkel és odaadó közös munkával teremtette meg továbbfejlődésének lehetőségeit. Az 1956-os ellenforradalmi vihar a szövetkezet munkáját csak ideig-óráig állította meg, végeredményben – ahogy erre több visszaemlékezés is utalt – ugyanúgy dolgoztak, mint azelőtt, csak az árubeszállítás és átvétel akadozott rövid ideig. A konszolidálódás gyorsan megtörtént, tavasszal már a tagság üdülésének megszervezésére is jutott idejük. Benjámin István elnök és Tátrayné aláírásával 1957. április 12-én keltezett az a levél, melyet a különböző részlegekhez küldtek, és bejelentik, hogy a Hajdúszoboszlón bérelt üdülőjük megnyílik. Íme a levél néhány sora: „Értesítjük a Kartársnőt, hogy a hajdúszoboszlói üdülőnk május 1-én megnyílik. Szíveskedjen a tagsággal tudatni, hogy 10 napj időre lehet igénybe venni az üdülést, de ha valakinek egészségi okokból több időre van szüksége, akkor még újabb 10 napot is igényelhet. A Kartársnő írja össze az üdülésre jelentkezőket, hogy ki mikor szeretne menni és hány napig, ezt a névsort irodánkba küldje be, hogy a beutalókat idejében ki tudjuk küldeni mindenkinek.” Már akkor, de később is a szövetkezet tagsága lelkesen, érdeklődéssel járta az országot, ismerkedett távoli tájakkal, pihent a Balatonon, Hajdúszoboszlón és más fürdőhelyeken.

Május 25-én, 1957-ben „Riport a Gyomai Háziipari Szövetkezetből” címmel közöl jelentést a Békés megyei Népújság. „Ha visszalapozunk a Gyomai Háziipari Szövetkezet történetében, akkor megtudjuk, hogy 1952 októberében alakult meg. Azóta történt egy s más a szövetkezet életében. A bedolgozó tagok száma 1500-ra szaporodott. Készítményeiket – a norvégmintás kesztyűket – Európa-szerte ismerik. Ha már itt vagyunk, akkor elvisszük az olvasót a szövetkezet egyik tagjához.

Szakáll Pálnéhoz kopogtatunk be. Amikor belépünk, a tiszta konyhában az asztalon a zöldség társaságában ott látjuk a készülő kesztyűket is. Szakállné a házimunka – főzés, mosás, takarítás, jószágnevelés – mellett szakít arra is időt magának, hogy kesztyűket kössön. Az idejét úgy osztja be, hogy jusson mindenre.

Hetenként négy napon a szövetkezetnek dolgozik, három nap a családé. Hétvégén moziba járnak, szeretik a filmet, a két fia és a férje is. Ez a szórakozásuk. Havonta 350–450 forintot keres a házimunka mellett.

Menjünk tovább. Az állomás közelében van a szövetkezet köpontja. A szövetkezet vezetőjétől megtudjuk, hogy havonta 10–15 ezer pár norvégmintás kesztyűt készítenek – ezek mintáit maguk készítik – s a MODEX Külkereskedelmi Vállalaton keresztül szállítják a megrendelőknek Norvégiába, Dániába, Angliába. A megrendelők elégedettek a szállított áruval, s a minőségi kifogás is minimális. (Erről tanúskodik az elnök szobájában levő hét kitüntető oklevél is.)

Összesen 19 részlegük van, ide tartozik a hajdúszoboszlói, dunapentelei, mezőtúri. A legnagyobb az endrődi részlegük. Itt 300 ügyes kezű asszony készíti a szép norvégmintás kesztyűket.

Azok a tagok, akik csak azzal foglalkoznak, hogy kesztyűket kötnek, havonta 7–800, akik a házi munka mellett dolgoznak 350–400 forintot keresnek. Jól járnak az asszonyok, a rokkant, vagy idős emberek is, mert munkát adnak a kezükbe.

Ez év első negyedét több mint 300 ezer forint nyereséggel zárták. A nyereség egy részét, szövetkezeti részesedésként osztják szét a dolgozók között, másrészt szociális juttatásokra – üdülésre, segélyezésre – fordítják. Hajdúszoboszlón 15 ágyas üdülő bérelnek, ahol 10 naponkénti váltással – gyógykezelésre szorulóknak 20 napig – üdülhetnek. A szövetkezet dolgozói május elejétől szeptember végéig ott tölthetik szabadságukat. A fürdőjegy teljesen ingyenes, csak az élelemlről kell gondoskodniuk. Ezenkívül Hévízen, Balatonfüreden és Visegrádon üdülnek a jól végzett munka után.

Most búcsúzunk a Gyomai Háziipari Szövetkezet szorgalmas asszonyaitól, s kívánunk nekik további jó munkát és kellemes pihenést.”

A Békés megyei Népújság 1957. évi cikkéből is kitűnik, hogy a szövetkezet ezidőben és egészen 1968-ig gyakorlatilag szervező-összefogó-lebonyolító szerepet vállalt elsősorban, és a későbbi, 1968 utáni tartalmasabb szövetkezeti életről alig beszélhetünk. Az

akkori elnök, Benjámin István és a vezetőség tagjai azonban sürűn és rendszeresen felkeresték a legtávolabbi részlegeket is, ahol segítettek elintézni a napi ügyeket, megoldani a soros problémákat, ugyanakkor a részlegvezetői értekezletek szintén a szövetkezet közösségi vonásait erősítették. Erre annál is inkább szükségük volt, mert központilag előírt terveik teljesítése nem volt könnyű feladat, kötelezettségeik a lehetőségek messzemenő kihasználását, szervezett, jó munkát követeltek. Figyelemre méltó, hogy az ötvenes években az országban egyedül a gyomaiak foglalkoztak norvégmintás kesztyűkötésével, így ahol ezt többen elhatározták, Gyomát keresték fel, hogy részlegként működve foglalkozhassanak kesztyűkötéssel. Ez egyrészt bonyolította a készáruk begyűjtését, az anyagellátást, az ellenőrzést és a közvetlen állandó irányítás útjait. Hogy ennek ellenére egyre komolyabb sikereket értek el, a fáradhatatlan akkori vezetőség és a tagság érdeme.

Az alapítók, vagy az alapítás után egy-két évvel a tagok sorába állók valamennyien nagy szeretettel idézik ezeket az éveket. Álljon még itt néhány visszaemlékezés ezek közül.

Gácsai Istvánné Endrődön lakik, a Lenin utcában. 1953. január 1. óta tagja a szövetkezetnek. Alapító tagnak számít, hiszen alig egy-két hónappal később határozta el a közös munkát, mint az előző év októberében, a hatvan endrődi, gyomai asszony és lány. 1977-ben így beszélt a régi időről:

– Ahogy visszaemlékezem, a kezdet nagyon nehéz volt. Az endrődi részlegben egy szék, vagy asztal sem volt, a férjemmel szereztünk egy öreg szekrényt, egy asztalt, és pár régi padot. Sokszor éjszaka is dolgoztam, hogy meglegyen, amit vállaltam. Nyugdíjas vagyok, 1070 forint a nyugdíjam. Úgy érzem, nem volt hiába a sok erőfeszítés. A fiam tanár, a menyem óvónő, két szép unokám van . . .

Dinya Edéné szintén endrődi. 1953 januárjától tag, 25 éve dolgozik.

– Nagy segítséget jelentett, hogy miközben kiscipőket horgoltam, a gyerekeket is nevelhettem. Volt olyan hónap, hogy hét-

nyolc féle munkát is végeztünk. A mai 2 ezer forintos, sőt annál is magasabb kereset közös munkánk eredménye.

Gyomán lakik **Lakatos Istvánné**, a Ságvári utcában. Lakatosné is 1953-ban lépett a szövetkezetbe és 1956-ig mint bedolgozót tartották számon. 1956-tól 1958-ig részlegvezető volt Békéscsabán és Szeghalmon. 1958 májusában került az akkori központba, mely a volt Klein-féle vendéglőben székelt. Kesztyűraktáros és meős feladattal bízták meg. „Szövetkezetünknek akkorra már 19 rész-

Évzáró közgyűlés Gyomán 1958. február 20-án

lege és 1500 bedolgozó tagja volt” – emlékszik vissza a közel húsz év előtti időkre. „Jó évek voltak ezek, állandóan el voltunk látva anyaggal és termékeinket nagyrészt szovjet exportra szállították. Ezek az évek hoztak annyi nyereséget, hogy megvehettük a Hősök úti székházat, és végre saját otthonunk lett. 1968-tól, a közös üzem beindításától szövetkezetünk élete, munkája gyökeresen megváltozott. Dolgozóink korszerű gépeken végzik munkájukat, szebbnél-szebb termékeket gyártunk. A kereseti lehetőséget sem lehet a régihez viszonyítani.”

Urbán Vincéné endrődi. Huszonkét évesen, 1953. november 8-án lett tagja a szövetkezetnek, mint bedolgozó.

– A kezdeti nehézségek láttán nem gondoltuk, hogy ilyen messzire eljutunk – mondja a belépése utáni évekről. – Annak idején az jelentette a fő vonzást a bedolgozói munkához, hogy

– mint én is, 3 hónapos kisfiam gondozása mellett – nem vállaltunk máshol munkát. Az otthoni elfoglaltság, az otthoni szabad idő jó kihasználása így pénzt hozott a konyhára. Igaz, nem sokat, mert a keresetünk ritkán érte el a 300 forintot, de az is valami volt. 1954-ben nagy változást jelentett, hogy szovjet exportra kaptunk megrendelést. Most már volt munka, anyag, csak dolgozni kellett. Az endrődi részleg létszáma állandóan növekedett. Ebben az időben lettem először félfüggetlenített, majd függetlenített részlegvezető, és dolgoztam az endrődi részlegben 1961-ig. Közben tanultam is, 1966-ban leérettségiztem, a közös üzem megszervezésekor pedig ott vállaltam munkát. 1973-ban tettem le a kötő-hurkoló szakmunkás vizsgát, és jelenleg a kötőüzem helyettes vezetője vagyok. Szeretem a szövetkezetet, itt volt az első munkahelyem, és nem is akarok soha máshová menni.

Végül **Uhrin Imréné** visszaemlékezése:

– 1954 februárja óta dolgozom szövetkezetünknel. Akkor a volt Békési-ház volt a raktár, az átvevőhely és az iroda is. Öten voltunk. Benjámin István elnök, Ugor Lászlóné főkönyvelő, Tátray Odönné adminisztrátor és Varga Józsefné, a gyomai részleg vezetője. Én is adminisztratori feladatot láttam el, de ha a munka úgy kívánta, a termelésben is segítettem. Később a Kovács-féle házba költöztünk, majd 1955-ben a volt Klein-vendéglőbe. Egyre nőtt az időben a bedolgozók létszáma. A vidéki részlegek száma is szaporodott. Egy-egy szállítás alkalmával valósággal özönlött be vidékről a rengeteg norvégmintás kesztyű. Ilyenkor mi, irodaiak is címkét varrtunk, meg amire szükség volt. Olyanok voltunk, mint egy nagy család. A munkában is, a szórakozásban is. Sokszor tartottunk hangulatos, közös összejöveteleket. A szövetkezetnél eltöltött több, mint két évtized alatt voltam bérelszámoló, anyagkönyvelő, SZTK-ügyintéző, majd kontírozó könyvelő. A szövetkezet évről évre történő gyarapodását, fejlődését figyelemmel kísérni és abban közreműködni rendkívül jó érzés, és az életem jelentős részét tartalmazza . . .

Következnek a hatvanas évek

A „Gyomai tanulmányok” című, 1977-ben kiadott kötetében, melyet a nagyközség újratelepítésének 260 éves jubileumára jelentetett meg Gyoma Nagyközség Tanácsa, a gyomai ipar kialakulásáról, a hatvanas évek jellemzőiről **dr. Benke János** fejezetében a következőket olvashatjuk:

„Egy adott területen az egyes iparágak földrajzi elhelyezését a következő legfontosabb telepítő tényezők jelenléte határozza meg: nyersanyagbázis, energiabázis, munkaerő, víz, értékesítési piac, szállítás, kooperáció, agglomeráció, deglomeráció és járulékos beruházások. Gyoma nagyközség esetében a felsoroltak közül a legfontosabb tényező: a viszonylag nagy számban jelentkező munkaerő. Az 1960-as évektől kezdve végbemenő változások – gazdaságpolitika területi érvényesítését illetően – Békés megyére és ezen keresztül Gyomára is, nagy hatással voltak. A nagy összegű beruházás – amelynek több mint egynegyedét tette ki az ipari beruházás Békés megyében (1961–1969), lehetővé tette, hogy az ipartelepítésnél figyelembe vegyék a munkaigényességet és a nyersanyagbázist. Ebben az időszakban a megyében országos viszonylatban is jelentős új ipari üzemeket létesítettek pl.: hűtőház, konzervgyár, üveggyár stb. Olyan rekonstrukciós beruházások történtek, amelyek felérték egy új beruházással, pl.: a cukorgyárak rekonstrukciója (mezőhegyesi, sarkadi), Kner Nyomda stb. Az utóbbinak kihatásai Gyomán is érződtek. Lényeges momentum volt az Gyomán, hogy ebben az időszakban indult nagy

fejlődésnek a sok (elsősorban női) munkaerőt foglalkoztató háziipar. A többi ipari üzem létszáma, fejlesztése is ebben az időszakban nőtt leggyorsabban. Pl. a Békés megyei Vegyipari Vállalat Gyomai Gyáregységénél, az Erdőgazdasági Füz-, Nád- és Kosáripári Vállalat Gyomai Telepénél, a Békés Megye Tanácsa 2. sz. Sütőipari Vállalat 1. sz. üzeménél stb. A szolgáltató iparnál is ugrásszerű fejlődés indult meg. (Pl. az Építőipari KSz-nél.)

A többi ipartelepítési tényező közül hatott még Gyoma iparának telepítésére az ún. deglomeráció. Persze itt ez nem úgy érvényesült, mint pl. Budapestenél. Nevezetesen, a közgazdasági irodalomban használt deglomeráció (aktív) jelenté az ipari üzemek kitelepítését az erősen koncentrált iparközpontokból. Gyoma esetében a Gyomai Háziipari Termelőszövetkezet – a környező településekben, ahol szintén van munkaerő-felesleg (és sokszor megfelelő épület, helyiség is) – kis fióküzemeket hozott létre. Itt tehát a szabad munkaerőn kívül a munkahely adottsága, illetve az épületek jelenléte is szerepet játszott. Hozzájárult mindehhez az is, hogy a bedolgozóknak a kész munkadarabbal nem kell annyit utazni, és könnyebb az üzemnek is a kész termékeket összegyűjteni, elszállítani.”

Ha tovább lapozgatjuk a már említett „Gyomai tanulmányok”-at, külön és részletes írást találunk a háziipari szövetkeze-tről. Ebben a tanulmány szerzője, dr. Benke János kifejti, hogy a Gyomai Háziipari Szövetkezet „a jelenleg legnagyobb létszámmal működő ipari üzem... 1952-ben alakult, 60 fővel. Tagjai gyomai és endrődi dolgozó nők voltak. Tevékenysége kézi, kötött és horgolt termékek előállítására volt. Ezt a tevékenységet 1967. év végéig folytatta – egyre növekvő bedolgozói létszámmal, amely elérte az 1233 főt. Ezzel a környező községek nődolgozóinak is munkaalkalmat adott. A munkába bekapcsolódott Endrőd, Dévaványa, Körösladány, Mezőberény és Békés lakossága. 1968-ban a bedolgozói tevékenység mellett megalakult a közös üzem. A közös üzem megalakulása előtt a fő termék a kézi kötésű, igen szép kivitelű és jó minőségű norvég kesztyű volt, amelyet 90–95 százalékban exportra termeltek. Az exportált kesztyűk zömét a Szovjetunió vásárolta meg.”

Irodisták a Klein-féle házban, a régi központban

A közös üzem megeremtéséig azonban még hosszú volt az út. Számos nehézséggel kellett megküzdeniük, de számos, szép siker is elkönnyelhetek maguknak. Nem sokkal, csak egyetlen esztendővel 1960 előtt következett az az időszak, amikor jónéhány távoli részlegét más háziipari szövetkezetnek adtak át, hogy a munkát ezzel is egyszerűsítsék. Így került el a szövetkezettől a hajdúszoboszlói és a biharnagybajomi részleg 1959. június 25-én, a gyulai 1959. július 1-én pontos leltárral, jegyzőkönyvvel. Az első kettőt a Püspökladányi Háziipari Szövetkezet, a gyulait a Gyulai Háziipari Termelő Szövetkezet vette át a gyomaitól.

A hatvanas évek elején, majd később is változatlan feladatok teljesített a Gyomai Járás és Környéke Háziipari Szövetkezet. Sok részlegben igen sok bedolgozó taggal készítették a gyönyörű norvégmintás kesztyűket, melyek legnagyobb része számos országba eljutott. Az évek gyorsan teltek, a gondok és az eredmények is általában azonosak voltak. A szövetkezet egyre jobban megerősödött, tagsága összeforrt, kialakult egy-egy részleg törzsgárdája, mely minden közös munkában szívesen összefogott. Fellendült a kulturális élet, együttesekben szerepeltek a fiatalabb, de idősebb tagok is; a sportolás is sokakat meghódított, barátságos és úgynévezett „szakmaközi” mérkőzéseken találkoztak és szórakoztak; részt vettek a mozgalmi életben, egyszóval Gyoma jelentős tényezőjévé vált a háziipari.

Az iratok, jegyzőkönyvek megőrizték a hatvanas évek számos eseményét, a vezetőség tanácskozásait, a közgyűlések hangulatát, a terveket, amelyek megvalósításával mindig és állandóan előre kívántak lépni.

1964. március 4-én tartották meg az 1963. évi mérlegzáró közgyűlést. A jegyzőkönyv így számol be erről a jelentős eseményről:

„Benjámin István a szövetkezet elnöke megnyitja a közgyűlést, üdvözi a megjelent küldötteket, a HÍSZOV kiküldöttét Bujdosó Béla elvtársat, a Népművészeti Vállalat képviselőit és a meghívott és megjelent társszövetkezetek, társadalmi szervezetek képviselőitében megjelent vendégeket.

A megvizsgált jelenléti ívekből megállapítást nyert, hogy a küldöttközgyűlés határozatképes, mert a megjelent küldötteknek 95 százaléka jelen van. Felkéri Rajkó Sándort a jegyzőkönyv vezetésére, hitelesítésre pedig Szurovecz Istvánné bedolgozót és Dr. Mucsi Imréné részlegvezetőt.

Szövetkezet elnöke a vezetőség beszámolójában ismerteti a jelenleg fennálló kül- és belpolitikai kérdéseket, majd rátér belpolitikánk, népgazdaságunk jelenlegi fejlődési szakaszára. Elmondja, hogy korábbi évekhez képest szövetkezetünknek a nehézségek ellenére is sikerült az előző év nyereségrészesedését biztosítani. Komoly gazdasági nehézséggel kellett megküzdeni 1963. IV. negyedévében, amikor is az exportmegrendelések nem kellő mennyiségben, csak szórványosan érkeztek. Ennek ellenére szövetkezetünk 1963. évi exporttervét túlteljesítette, és az összevont 7.400/M Ft-os termelési tervét 7.410/M Ft-ra teljesítette, melyből 99 százalék exporttermelés volt. Kedvező tervekítés következtében 566.6/M Ft nyereséget értünk el, mely alapját képezte a nyereség felosztásának. Ismerteti továbbá ezen nyereségfelosztás további menetét, mely szerint az említett nyereségből jövedelemadóra 32 500 forint; tartalékalap-képzésre 187 500 forint; hosszúlejáratú kölcsönalapra 42 700 forint; a Népi Iparművészeti Alapra 37 400 forint; különleges alapokra 53 400 forint; ebből KSZKBI üdültetésre 10 700 forint; a szövetkezeti bizottság számára 2700 forint jut. A különleges alapokra helyezendő to-

vábbi nyereségrész üdültetésre, kulturális, sportcélokra, jutalmazásokra, különféle rendezvények támogatására, a mérlegzáró közgyűlés többletköltségének fedezésére 13 400 forint; végül nyereségrészesedésre 199 400 forintot fordítunk.

Az elnök ezután előterjeszti az alapszabály alapján azt a névsort, akik nyereségrészesedésben a fennálló rendelkezések alapján nem részesülhetnek. Az erre kiszámított nyereségrészesedést a tartalékalap növelésére fordítjuk. Ismerteti továbbá 1963. évben belépett és kilépett szövetkezeti tagok névsorát, kéri a beszámoló elfogadását és a vezetőség részére a felmentvény megadását.

Továbbiakban ismerteti az MSZB és a szövetkezeti bizottság munkáját és a hiányosságok felszámolására tett javaslatait. Szövetkezet elnöke felkéri Mészáros Sándornét az ellenőrző bizottság elnökét, tartsa meg beszámolóját. Második napirendi pontként az ellenőrző bizottság elnöke ismerteti 1963. évben végzett munkát, rámutat az ellenőrzések során tapasztalt hiányosságokra, beszámol a vezetőségnek tett javaslatáról a társadalmi és szövetkezeti tulajdon védelmével kapcsolatban, és ismerteti 1964. évre tervezett feladatokat a megbeszélte ellenőrző bizottsági munkatervből.

A hozzászólások során Bujdosó Béla, a HÍSZOV kiküldötte elismerését fejezi ki szövetkezetünk jó munkájával kapcsolatban, kifejezi reményét, hogy a közgyűlésen elhangzottak az elkövetkezendő időben mind valóra válnak. Erre biztosíték az a tény, hogy az elmúlt 12 év alatt a szövetkezet igen jó munkával, egységesen kiállt a szövetkezeti mozgalom mellett és ez biztosíték a további jó munkára is. Ezután átnyújtja a szövetkezet elnökének szóló 1000 forintos HÍSZOV elnöki jutalomról szóló levelet.

További hozzászólásokban Sivó István, a Népművészeti Vállalat képviselője ismerteti 1964. évre szóló exportmegrendeléseket és kéri az exporttervek minden esetben határidőre való teljesítését, melyhez a Népművészet a legmesszebbmenőkig minden segítséget megad. Hornok Vincéné párttitkár hozzászólásában méltatja a nemzetközi nőnap jelentőségét és ezen keresztül fokozott harcot hirdet a béke megvédése érdekében. Tandi Lajos

az OTP vezetője, Kökényesi Pál, a KSZKBI képviselője, Kele Lászlóné, Lakatos Istvánné, K. Imre Lászlóné, Illés Jánosné, Batári Lajosné, Oláh Jánosé, Csepregi Jánosné, Szerető Matild és Bodnár Sándorné általános és termelési problémákat vetettek fel, melyre a szövetkezet elnöke megadta a választ.

A küldöttközgyűlés az elhangzott beszámolókat és hozzászólásokat, valamint a nyereségfelosztásra tett javaslatot és a szövetkezet vezetősége, ellenőrző bizottsága részére a felmentvényt megadja, illetve az előbbieket elfogadja és jóváhagyja.

Több hozzászólás nem lévén, a szövetkezet elnöke a közgyűlést berekeszti."

A Hősök utcai új központ 1962-ben

A következő hónapban, 1964. április 28-án vezetőségi ülésre jönnek össze, hogy a soron lévő ügyeket megtárgyalják. Ezek közül emelünk ki néhányat:

„Az elnök ismerteti a Gyomai Spartacus–MEDOSZ sportkör levelét, melyben a szövetkezet anyagi támogatását kéri. Felkéri a sportkör kiküldöttét, hogy ismertesse a kért összeg felhasználásának módját. A kiküldött ismerteti azt, hogy a Spartacus–MEDOSZ sportkör a szövetkezetek sportolóit is magában foglal-

ja. Előadja, hogy az anyagi támogatás elszámolása az utóbbi időben meg lett szigorítva és ez garancia arra, hogy a szövetkezetek anyagi támogatása a jövőben a megfelelő formában lesz felhasználva.

A vezetőség úgy határoz, hogy a Gyomai Spartacus–MEDOSZ sportkör támogatására 2000 forintot, az Endrődi Spartacus sportkör támogatására szintén 2000 forintot állapít meg, illetve engedélyez kifizetésre." A negyedik napirendi pontban az üdültetéssel foglalkoznak. „Az elnök javaslatot tesz arra, hogy a szövetkezeti dolgozók üdültetésének megjavítása érdekében a szövetkezet a helyi fürdő mellett 300 négyszögöles telket vásároljon és azon egy vikendházat állíttasson fel. Ezt a vásárlást a különleges alapok terhére eszközölnék. Mivel ez évben nem áll rendelkezésre elegendő összeg, a HISZÖV-től kérnénk megelőlegezést a jövő évi különleges alap terhére. Az év végi nyereség felosztásánál javasolni fogjuk a közgyűlésnek, hogy a nyereségből is képezzenek alapot erre a célra. A vezetőség a javaslatot elfogadja és felhatalmazza az elnököt, hogy ebben az ügyben eljárjon, a megfelelő engedélyeket beszeresse és telket és a vikendházat megvásárolja." A hatodik napirend a tagtoborzás helyzetét értékelte. A jegyzőkönyv szerint: „A vezetőség foglalkozott a tagfelvétel, illetve tagtoborzás kérdésével, mivel erre a termelés fokozása érdekében szükség van. Ezzel kapcsolatban úgy határoz, hogy a részlegvezetők kötelességévé teszi, hogy az új tagok szervezésével állandóan foglalkozzanak. Különösen áll ez Hunya községre és Kisújszállás városra, ahol félműszakos részlegvezető beállításával meg tudnánk oldani az anyagkiadás problémáját. Szükség volna ezenkívül új községek beszerzésére is. Ezzel kapcsolatban szervezési kampányt kell indítani."

Végül, de nem utolsó sorban segélykérelmeket tárgyalnak meg és hagynak jóvá. A felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint „Tátray Ödönné MSZB-enök ismerteti azoknak a kérelmeit, akik segélyt kérnek. A vezetőség a kérelmeket felülbírálta és az alábbi személyek részére engedélyezi a kifizetést: Farkasinszki Jánosné Endrőd, 200 forint, Gonda Etelka Endrőd, 300 forint, Oláh Jó-

zsefné Endröd, 200 forint szociális segélyt. Hornok Imréné Endröd, 200 forint és Dajkó Józsefné Gyoma, 200 forint temetkezési segélyt.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést bezárja."

Úgy látszik, ez az év gazdag volt eseményekben. Július 31-én például részlegvezetői értekezletet tartottak, melyen az elnökön, a főkönyvelőn, a részlegvezetőn kívül a központi meósok és a gyártásvezető is részt vett. Az értekezleten az 1964. év harmadik negyedévének termelési feladatait beszélték meg, miután értékelték az első félév eredményeit. A jegyzőkönyv ezúttal is hűségesen közli, mi történt a tanácskozáson.

„Az elnök üdvözli a megjelenteket. Ismerteti, hogy a III. negyedévre milyen megrendelések vannak. A feladataink igen nagyok. Még nem volt példa arra, hogy a III. negyedévre ilyen sok megrendelés lett volna. Ez a sok megrendelés fokozottabb feladatot ró a szövetkezetre és így a részlegvezetőkre is. A részlegvezetők az elmúlt fél évben jó munkát végeztek. A bizonyíték erre az, hogy az anyagproblémák ellenére az első fél évi tervet teljesítettük. Az elkövetkezendő időben a legfontosabb követelmény a minőség. Szövetkezetünk exportra termel. Így nem lehetnek gyártmányaink I. vagy II. osztályúak, csak exportképesek, tehát kiváló minőségűek.

Kisebb mértékű hiányosságok mégis voltak, a részlegvezetők nem minden esetben tartották be a minőségi követelményeket. A nem megfelelő kesztyűket az év végén le kell értékelnünk, ami veszteséget jelent szövetkezetünknek. Ezt a legminimálisabbra kell csökkentenünk. Selejt nem lehet, mert a selejtet meg kell téríteni annak, akinek a hibájából történt. Eddig úgy voltak a kartársnők, hogy majd elintézik a selejtet. Ezt azonban a jövőben minden esetben meg kell téríteni, mert anyagvesztést jelent. 100 százalékos kártérítést írunk elő abban az esetben, ha valaki selejtet gyárt. Az a részlegvezető, aki a selejt kesztyűt átveszi és azt a központi meó veszi észre, köteles az átvett selejtkárt megtéríteni.

Van olyan eset is, amikor a részlegvezetők nem tudnak dönteni a kesztyűk minőségével kapcsolatban. Van amikor a tag kü-

lönböző módszerekkel igyekeznek a részlegvezetőt befolyásolni a kesztyűk átvételénél. Ha a tag kérésére átveszik a kesztyűt, minden esetben írással alá, hogy a tag kérésére vették át és ezt jelentsék a központi meónak. Csak ebben az esetben mentesül a részlegvezető a felelősség alól. Ugyancsak jelentsék a központnak írásban, ha nem tudnak a minőséggel kapcsolatban dönteni. Csak ezeket az eseteket tudjuk elfogadni.

Giricz Sándorné véleménye szerint sürgős kesztyű továbbra is lesz, mert vannak olyan rendeléseink, amelyeket május hónapban kellett volna szállítani és ez anyag hiányában nem sikerült.

Az elnök elvtárs azt válaszolja, hogy ezeket a munkákat is úgy kell beosztani, hogy a bedolgozók időben el tudják készíteni. Nem a mi hibánk, hogy nem tudtuk időben szállítani.

Pataki Gizella hozzászólásában elmondja, hogy több fajta rendelés volt egyszerre kint, és a tagok nem készültek el időre, azért késett a szállítmány. A jövőben vigyázni fog, hogy a határidőt betartsa.

Bakondiné a körösladányi részlegvezető elmondja, hogy ő minden elnöki utasítást ismertet a tagokkal és azt a tagok meg is értik, ha megmagyarázza, hogy miért kell egyes feladatokat elvégezni.

Mundruczné, a dévaványai részleg vezetője bejelenti, hogy minden részlegvezetői értekezlet után a tagokkal együtt értekezletet tartanak, ahol megbeszélik a felmerült feladatokat.

Az elnök végül közli, hogy a belkereskedelem részére 6000 párt kesztyűt kell legyártani. 10 pár exportkesztyűre esik egy pár belföldi."

Október 5-én újból a vezetőség ülésezett. Akkor a napirend egyik jelentős pontja volt a ösztönző jutalmazással való foglalkozás. Elhatározták, hogy: „A szövetkezet vezetősége a többtermelés érdekében jutalmazni kívánja azokat a bedolgozókat, akik az átlagteljesítményen felül dolgoznak folyamatosan. Itt nem az egyes kiugró teljesítményeket, hanem a folyamatos és mindenkor egyenletes termelést kívánjuk meg a jutalmazottaktól. 1964. január 1-től, 1964. szeptember 30-ig azokat a legtöbbet termelő bedolgozókat jutalmazza a vezetőség, akik havi 30 páron felül a

legtöbbet teljesítettek. November 7-én kerül kifizetésre az alábbi jutalom: Minden részlegnél – 15 részleget figyelembe véve – a két legjobb bedolgozó 200 forint jutalomban részesül azzal a feltétellel, hogy csak olyanok jöhetnek számításba, akik a 30 párat megkötötték. Tehát, ha egy részlegnél nincs ilyen, akkor ott jutalom nem fizethető ki.

A részlegvezetők részére 1964. IV. negyedévre negyedévi alapbérük 15 százaléka lesz prémiumként kifizetve, a nagy részlegeknél az első kettő, a kis részlegeknél az első helyen végzett részlegvezetők, illetve félműszakos meós kap jutalmat. A vezetőség prémiumot tűz ki 1964. IV. negyedévre a meósok részére is. Kifizetési feltétel: a szövetkezet 1964. évi tervének 100 százalékos teljesítése és az 5 százalékos diktált haszonkulcs betartása. Prémiumfeladat: A készárúk meózása utáni adjusztálás és minőség kifogástalansága; a nem javítható selejt átvételének 1 százalékon alulra csökkentése.

A vezetőség úgy határoz, hogy azt a tagot, aki legtöbb új tagot szervez be és azokat be is tanítja, 100 forint jutalomban részesíti. A bedolgozók részére kiírt jutalmakat a különleges alapok terhére kell elszámolni."

Végül még egy dokumentum arról a közgyűlésről, melyet 1964. december 21-én tartottak. Benjámin István elnök nyitotta meg a gyűlést, a jegyzőkönyv vezetőjének Domokos Erzsébetet, hitelesítőknékv Iványi Illésné és Árvai Mihálynét választották.

A jegyzőkönyv többek között a következőkről ad hírt:

„Péter Zsigmond főkönyvelő ismerteti a küldöttgyűlés előtt a szövetkezet 1964. III. negyedévi mérlegét és a szövetkezet termelési és létszámadatait. A legutóbbi közgyűlés óta szövetkezetünk két új részleggel növekedett, ezek Kisújszállás és Kevermes. A harmadik részleg szervezése Kunhegyesen folyamatban van. Ismerteti ezután a társadalmi tulajdon védelmével kapcsolatos rendelkezéseket. Szükségesnek tartja, hogy szövetkezetünknel is megfelelő intézkedésekre van szükség, hogy a hiányosságokat fesszámoljuk. Felhívja a figyelmet a részlegeknél a tűzrendészeti előírások pontos betartására. Lényeges, hogy mindent megtegyünk az exporttervünk teljesítése érdekében, mert szövetkeze-

tünk ezen a téren nagy lemaradásban van. Minden bedolgozó át kell, hogy érezze, hogy most mindent meg kell tennie e terv teljesítése érdekében. Ismerteti a vezetőség prémiumfeladattal kapcsolatos határozatát, és kéri annak elfogadását.

Benjámin István elnök szól ezután az 1964. évi működésről. Emlékezteti a tagságot arra, hogy év elején még alig tudtunk munkát adni a tagoknak, a II. negyedévben viszont annyi rendelés jött, hogy nem győztük volna a munkát, ha kellő anyag lett volna. Sajnos az anyagellátás nem volt biztosítva a Népművészeti Vállalat által, így nem lehetett folyamatos a termelés. A rendszertelen anyagszállítás miatt a HÍSZOV döntőbizottságához kellett fordulni és a döntőbizottság fogja lezárni a vitát. Ismerteti, hogy a HÍSZOV 10 százalékkal emelte meg a termelési terüinket. Ez igen nagy feladatot ró tagságunkra. Kéri a jelenlevőket, hogy minden eszközzel legyenek azon, hogy tervünket teljesíteni tudjuk.

Az elnök ismerteti az 1965. évi tervjavaslatot, amelynek alapján minden hónapban 15 ezer pár kesztyűt kell termelni. A jövő évi munka tehát biztosítva van.

Felhívja a figyelmet arra, hogy a gyors munka és a nagy igyekezet nem mehet a minőség rovására. Mindig arra kell gondolni, hogy a kesztyűket exportra termeljük és szövetkezetünknek kára származik abból, ha visszaküldik a kesztyűket minőségi hiba miatt. Exportterv teljesítése érdekében szövetkezetünk célprémiumot tűzött ki. Ismerteti a SZB és MSZMB működését a legutóbbi közgyűlés óta. Felhívja a figyelmet a Szövetkezeti Újság terjesztésére, illetve előfizetésére.

A beszámoló után az elnök kéri a tagokat, hogy a beszámolóhoz szóljanak hozzá, vagy ha valakinek van valamilyen problémája, kérése vagy javaslata, tegye meg.

D. Szabó Zsuzsanna kérdezi, hogy 1965 évre rendezik-e a hímzés bérét, mert igen sok hímzett kesztyűt kell megkötni és azért külön díjat nem fizetnek.

Piczkné mezőtúri részlegvezető bejelenti, hogy a mezőtúri tagok a karácsonyi ünnepek alatt is dolgoznak, hogy a tervet teljesítsék.

Csoportkép 1964-ből. Balról jobbra: Gonda János gépkocsivezető, Péter Zsigmond főkönyvelő, Hornok József, Benjámin István elnök, özv. Tátray Ödönné, Batári Lajosné, Uhrin Imréné és sokan mások

Dajkóné gyomai részlegvezető ugyanazt a bejelentést tette.

A küldöttgyűlés a beszámolókat tudomásul veszi, az elnök és főkönyvelő javaslatait elfogadja. Az 1964. I., II., III. negyedében a vezetőség által próbaidős tagoknak felvett tagokat rendes tagokká nyilvánítja, illetve az elnök által javasolt tagokat mint rendes tagokat felveszi az alapszabály értelmében. Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést bezárja.”

Nem véletlen, hogy a hatvanas évekből jószerével csak 1963–64 eseményeit tártuk az olvasó elé részletesebben, de mint ahogyan már említettük, ezek az esztendők általában nem sokban különböztek egymástól, így az 1963–64-es események az egész időszakot közelesen jól tükrözik.

A háziipari szövetkezetek vezetői 1967. januárjában megyei tanácskozáson vettek részt. Erről beszámolt a Békés megyei Népszerűség is, és tudósításában – a többek között – ezeket írta:

„Megyénk háziipari szövetkezeteinek munkájáról, eredményeiről külön-külön már sokszor adtunk hírt lapunkban. A január 12-én Békéscsabán megtartott ülésen megismerhettük a szövetkezetek együttes munkáját is. A tanácskozáson a megye valamennyi háziipari szövetkezetének elnöke, főkönyvelője, műszaki

vezetője és párttitkára részt vett. Megjelent Gyulavári Pál, az MSZMP Békés megyei Bizottsága ipari osztályának vezetője, Várai Mihály, a békéscsabai városi pártbizottság előadója, valamint a békési községi pártbizottság és a HISZOV képviselői.

A tanácskozáson dr. Pillis Pálné, a HISZOV elnöke tartott értékelő tájékoztatót a Békés megyei háziipari szövetkezetek munkájáról. Többek között elmondotta, hogy a HISZOV-höz tartozó 75 háziipari szövetkezet közül 8 Békés megyében van, s ez azt jelenti, hogy a HISZOV évi tervének 16,3 százalékát a Békés megyei szövetkezetek adják, s ezen belül az exportterv 21,5 százalékát.

Hogy milyen jelentős megyénk háziipari szövetkezeteinek munkája, azt bizonyítja az a tény is, hogy az országos szőnyegtermelés 63 százalékát adják, melynek zöme exportra készül. A megyében a kosár- és fonó- 20, a gyermekruha- 16 és a kötött-áruipar 14 millió forinttal szerepel a megye termelésében az 50 millió forint értékű szőnyegtermeléssel szemben.

Igen jó eredményeket mutattak fel a szövetkezetek. Ez annál is inkább jelentős, mivel az állami iparral szemben szinte minimális beruházással, sokszor a legnagyobb nehézségekkel küzdve dolgoznak.

A HISZOV elnöke ezután azokról a gondokról beszélt, melyek nehezítik a háziipari szövetkezetek működését, a termelés növelését és az évi tervek teljesítését. Csaknem minden szövetkezet helyiséggondokkal küzd. Zsúfoltak, korszerűtlenek, a munkahelyek, a raktározási lehetőségek is minimálisak. Ebben feltétlen több segítséget érdemelnek a különböző szervek és főleg a tanács részéről. A követelmények egyre inkább nőnek és a szövetkezetek fejlődésének eddigi üteme ilyen körülmények között már nem biztosítható.

Helyes lenne, ha a megyében és Békéscsabán is a felszabaduló helyiségeket átadnák, hogy ezzel is segítsék a szövetkezetek további fejlődését.

Az előadó példával illusztrálta, hogy milyen anyagi és egyéb segítséget nyújtottak más megyékben. Ezután a további feladatokról, az 1967. évi tervek elkészítésének módjáról és a

gazdasági irányítás új rendszeréből adódó lehetőségekről, illetve tennivalókról szolt. Részletesen taglalta az ezzel kapcsolatos feladatokat.

Az előadás utáni vitában a hozzászólók örömmel nyugtázták, hogy a HISZOV lehetőséget adott ilyen tanácskozás megtartására, és hogy ezen a pártbizottságok is képviseltették magukat. A legtöbben a felmerült nehézségekről, a helyiség- és anyagellátási problémákról beszéltek. A tanácskozáson hozzászólt **Gyulavári Pál**, az MSZMP megyei bizottságának osztályvezetője is. Elismerését fejezte ki a szervezeteknek eddig elért eredményükért, s tolmácsolta az MSZMP megyei bizottsága köszönetét azért a munkáért, mellyel hírnevet szereztek Békés megyének.”

Ezen a tanácskozáson újból nyilvánvalóvá vált, hogy 1966 körül megérett a helyzet arra, hogy a háziipari szervezetek közöttük a gyomai is – felmérjék eddigi tevékenységüket, és megkeressék a gyorsabb fejlődés, a hasznosabb munka lehetőségeit. A termelés, mely lényegében norvég kesztyűk kötéséből állt, hosszú éveken keresztül egy szinten mozgott. Tanulmányozva egy összesítést, adatok támasztják alá ezt a megállapítást. Az első évben, 1952-ben 28 ezer forint volt a termelési érték, 1954-ben 3 millió 386 ezer forint, ez 1958-ra 7 millió 573 ezerre emelkedett és alig változott 1964-ig. 1965-ben meghaladt ugyan a 10 millió forintot, de ennyi is maradt – némi növekedéssel – 1969-ig.

Ez az esztendő azonban már nagy változásokat hoz. A szervezet elnöke Túry Miklós lesz. Lezárul egy időszak, mely a megalakulástól, több mint 15 éven át jellemezte a gyomai háziipart. A megváltozott követelményeknek, lehetőségeknek megfelelően rátértek egy új útra, az üzemszerű termelés útjára.

Az alapítók, és azok is, akik az eltelt évek során csatlakoztak a szervezethez, jól látták, hogy a régi módon tovább nem boldogulhatnak, hogy azok képesek csak megújítani önmagukat, akik vállalkoznak a változásokra, és megtervezik a szervezet jövőjét, hogy erejüket megsokszorozva hírüket is megsokszorozzák.

A nagy változások kora

1968-at mutatott a naptár, amikor a háziipari szervezet életének első korszaka lezárult. Tizenöt évet töltött a szervezet élén **Benjámín István** elnök. Nagy idő, nehéz idő volt. Visszaemlékezéseiben erről beszél:

– 1953. március 18-án vettem át a szervezet vezetését. Akkor még csak gyomai, endrődi és dévaványai lányok, asszonyok dolgoztak, bécipőket, kalácskenő-tollakat, és néhányan norvégmintás kesztyűket kötöttek. A kesztyűk nagyon szépek voltak, és már az első időkben észrevettük, hogy annyit tudnánk belőle értékesíteni, amennyi csak készül. El is határozta a vezetőség, hogy minden eszközzel szorgalmazzuk a norvégmintás kesztyűk kötését. Így történt! Még figyelemkeltő osztogatókat is nyomtattunk, volt úgy, hogy magam is kijártam piacokra, és szórtuk, hogy minél többen elolvassák. Úgy látszik, ennek meg a kereseti lehetőségnek megvolt a kellő vonzóereje, mert egyre többen jelentkeztek tagnak. 1955-ben már 26 részleg dolgozott, jószerevével csak mi foglalkoztunk az országban ilyen kesztyűk készítésével. A taglétszám elérte a 3 ezret, és a kesztyűink 98 százaléka exportra került. Ausztrál gyapjúból, importanyagból készültek kesztyűink, és most is vallom: hírünket elsősorban a minőség munka hozta meg. Angliából, a skandináv országokból egyre érkeztek a megrendelések, ezerszám küldtük a norvégmintás kesztyűket – például – Norvégiába. Anyagilag is megerősödünk és elértük azt, hogy alig néhány évvel az alakulás után, már 3 millió forintnyi bankbetéttel rendelkezünk!

– Az az igazság, hogy mindent megpróbáltunk. Kerestük a jó ötleteket, hogyan lehet olcsóbban, ugyanakkor szebb, jobb árut készíteni. Kapcsolatba kerültünk – többek között – a hőmezővásárhelyi divatkötöttáru-gyárral, megvettük tőlük a 10–20–50 dekás maradékokat, és abból is kesztyűt készítettünk, hiszen a gyerekesztyűhöz 4 deka, a női, férfikesztyűhöz 5–6 deka fonal elegendő. . .

– A viharos időkben, 1956-ban mindenki tovább dolgozott. Emlékszem, az endrődi asszonyok javasolták, hogy gyűjtsünk és vigyünk élelmet Budapestre, a HÍSZOV és az OKISZ dolgozóinak. A javaslatot elfogadtuk, és elindultam három asszonnal, teherautón, Budapestre. A küldeményt szerencsésen átadtuk, és később, amikor már konszolidálódott a helyzet, a HÍSZOV küldötte itt, Gyomán köszönte meg a gondoskodó szeretetet. . .

Benjámín István érdeklődve hallgatja a szövetkezet mostani terveit. Tíz éve már, hogy nyugdíjba ment, de aki másfél évtizeden át vezetője volt egy törekvő kollektívának, az nem felejté emlékeit, azt ma is minden érdekli. Szereti a fiatalokat: mesél az unokáiról, akikre nagyon büszke.

– Szép és sokoldalú életünk volt. Minden hét elején Festre utaztam, vittük a készárut, és hoztuk a nyersanyagot. A hét közepétől a hét végéig pedig a részlegeket látogattam, intéztem az ügyes-bajos dolgokat, hogy semmi ne akadályozza a termelést, a tervek teljesítését. Most pedig öröm látni, hová jutottak az utánunk következők, akik sokat tesznek azért, hogy a gyomai háziiparról a világ számos táján jó véleménnyel legyenek az emberek.

A „Békés megye harminc éve” című kiadványban, melyet a Békés megyei Lapkiadó Vállalat jelentetett meg 1975-ben, több oldalas, képekkel illusztrált cikk jelent meg a gyomai háziipari szövetkezetről. Ebben olvasható a következő: „A szövetkezet irányítását 1968. január 1-től új vezetőség vette át. A külkereskedelem a norvégmintás kesztyűkre 12 százalékos árcsökkenést kért, máskülönben nem volt hajlandó szerződést kötni. A kiesett nyereség miatt a szövetkezetnek más profilt kellett kialakítania. A nyereséget először csak a norvégmintás kesztyű termel-

sének részbeni gépesítésével, valamint több szul alkalmazásával, s így a termelékenység növelésével, egyúttal pedig a bérhányad csökkentésével tudta csak elérni.

A gazdasági reform bevezetése azt a feladatot róta a szövetkezet új vezetőségére, hogy olyan termelést alakítson ki, amely hosszú időre biztosítja a fejlődést. Az elképzelés megvalósítását elősegítette a Békés megyei Tanács, valamint az OKISZ, amely 1969-ben – részben a csökkent munkaképességűek foglalkoztatására – 3 millió 450 ezer forint juttatásban részesítette a szövetkezetet. Ezt az összeget saját alapból 1 millió 50 ezer forint bankhitellel egészítette ki.

Hamarosan el is készült egy 14 gépes mechanikai szövőüzem és egy főleg öltözék-kiegészítő cikket (sapkát, sálát, kesztyűt) előállító kötőüzem. Kézi gépeken felső kötöttárut is gyártott a szövetkezet. Jelentős eredménynek számított, hogy 1968-ban sem csökkent, hanem nőtt az árbevétel, meghaladta a 12 millió 200 ezer forintot. Ennek, majd az 1969. évi jó gazdasági eredménynek a hatására a vezetőség 1971-ben szerződést kötött a kötőipar rekonstrukciós fejlesztésére és pályázatot nyújtott be a japán, valamint a megyei szövetkezeti mozgalom keretében megvalósítandó kooperációs kötöttáruüzem létrehozására.

A rekonstrukciós fejlesztésre, valamint a kooperációs üzem létrehozására az állam 6 millió 500 ezer, a HÍSZOV 3 millió, a HUNGAROCOOP Külkereskedelmi Vállalat és a SZOVÁRU Nagykereskedelmi Vállalat 10–10 millió forintot juttatott. Ehhez még 11 millió forint állami hitelt kapott a szövetkezet és így összesen 40 millió 500 ezer forint állt a rendelkezésére.

Közben a dolgozók száma az 1967-eshez képest kissé csökkent, de összetételében lényegesen változott. A közös üzemi létszám 1973-ban 711, a bedolgozó létszám 486 lett.

A sikeresen végrehajtott fejlesztés megteremtette annak a feltételeit, hogy a szövetkezet részt vegyen a Könnyűipari Minisztérium által 1973-ban meghirdetett pályázaton. Ennek alapján újabb 48 milliós fejlesztési összeghez jutott.

A kötőipari rekonstrukció befejezése után a szövetkezet a szövőüzem fejlesztését is tervezi. Ez az üzem ugyan jóval ki-

sebb, a mechanikai szövőgépeken 80 dolgozó évente mintegy 18–20 millió forint értékű terméket állít elő, de a gépparkja már nem korszerű. Meg kell említeni még, hogy Dévaványán, a szeghalmi járásban is van a szövetkezetnek két üzemszéke: az egyik a kötő-, a másik a kivarrórészleg.”

Ebben az 1975-ben írt cikkben nagy vonalakban felvázolta a szövetkezet teljes rekonstrukcióját. A megvalósítás azonban sokkal bonyolultabb, sokrétűbb volt, és időközönként hibáktól sem mentes. Tény, hogy olyan hatalmas feladatokra vállalkoztak, amilyenre azelőtt soha nem volt példa. Milliós, mi több, tízmilliós nagyságrendű rekonstrukciók végrehajtása roppant szakértelmet, tisztánlátást és előrelátást követel; és ha ezek közül – csak időlegesen bár – de egy is hiányzik, a tévedések, hibák szinte elkerülhetetlenek.

A gyomai háziipari szövetkezet „a nagy változások korának” első éveiben megtette a magáét. Az üzemszerű termelés megszervezése nemcsak megyei, hanem országos visszhangot keltett. A hetvenes évek első felének sajtóorgánumai sorra felkeresték Gyomát, hogy beszámoljanak a szövetkezet életének alakulásáról, fejlődéséről.

A Békés megyei Népújság 1970. szeptember 20-án egész oldalas cikket közölt a szövetkezetről. Ebben többek között ezeket írják: „A szövetkezet az OKISZ-tól és a Békés megyei Tanácstól kapott anyagi támogatással gyors fejlődést ért el. Jellemzőképpen említhetjük meg, hogy amíg 1967-ben az árbevétel nem érte el a 11 millió 200 ezer forintot, az idén már az első fél évben a 15 és fél milliót is meghaladta. A kifizetett munkabér 1967-ben 5 millió 115 ezer forint volt, 1970-ben pedig már június végéig csaknem 5 millió forint került kifizetésre. Az összlétszám némileg csökkent, de a közös üzemben dolgozók száma 32-ről 505-re nőtt. Érdekesség az is, hogy a szövetkezet termékei iránt rendkívül megnőtt a belkereskedelem igénye. A Háziipari és Népi Iparművészeti Tanács nemrég a népművészeti mintás kombinált kézi és gépi kötésű pulóvert országosan II. díjjal jutalmazta. Több más terméke is elismerésben részesült.

A szövetkezet évek óta foglalkoztat csökkent munkaképességűeket, akiknek a száma 1968 óta még tovább nőtt. Nemcsak a bedolgozók körében, hanem a gyomai 415 fős és a községi tanács segítségével létrehozott dévaványai 90 fős üzemben is. És amíg 1968 előtt a bedolgozók havi átlagkeresete 400 forint körül mozgott, ma a 700 forintot meghaladja. A termékek iránti nagy kereslet lehetőséget biztosít további bedolgozók felvételére.

Két és fél év alatt a fejlődés olyan gyors ütemű volt, hogy 1970 végén a szövetkezet termelésében a legnagyobb háziipari szövetkezetek szintjét éri majd el. Ennek jelentőségét növeli, hogy megoldódik a község eddig legnagyobb gondja, a nők és a csökkent munkaképességűek foglalkoztatása.

A szövetkezet 1968. január 1. óta tartó fejlődése és felvirágoztatása az egész község életére rendkívül kedvezően hatott.

Ahogy a szövetkezet gazdaságilag erősödött, úgy bontakozott ki egyre jobban a politikai és a kulturális élet is. Tavaly kilenc brigád tűzte célul a szocialista cím elnyerését, melynek mindegyike derakasan helytállt. Féladamutatásukkal másoknak is kedvet adtak a versenyre és hamarosan újabb brigádok kapcsolódnak a mozgalomba. Verseny folyik a Kiváló dolgozó cím elnyeréséért, termelőegységenként a kifogástalan minőségért. A szövetkezet dolgozói a X. pártkongresszus tiszteletére felajánlásokat tettek és versenyre hívták ki a megye összes kisipari szövetkezetét.

Kulturális vonatkozásban érdemes megemlíteni, hogy a szövetkezet népi táncsoportja az OKISZ keretében az idén megrendezett nemzetközi fesztiválon tisztes eredményt ért el: a nem hivatalos pontozás szerint 9. lett, megelőzve régi, nagyhírű szövetkezeti együtteseket.

A dolgozóknak lehetőségük nyílik sportolásra is. A szövetkezeteknek van férfi labdarúgó csapata és nemrég a KISZ-esek női labdarúgó-csapatot is szerveztek.

A szövetkezeti bizottság tagjainak jó munkáját dicsérik a termelőmunkában, a politikai képzésben, a kulturális tevékenységben és a sportban elért jó eredmények. Ilyen körülmények között a dolgozók szeretik a munkahelyüket és ragaszkodnak hozzá.”

A „Népművészet, háziipar”, a háziipari szövetkezetek központi lapja is elküldte munkatársát Gyomára, hogy beszámolhassanak a szövetkezet életéről. **Bátori Xavér** írja a lap 1973. februári számának 4. oldalán: „A Gyomai Háziipari Szövetkezet és a művelődési ház népművészeti és ipari termékbemutatót rendezett. Békés megye háziipari szövetkezeteinek legjava terméke három termet töltött meg. A viszonylag nagy terület ellenére sok gondot okozott a válogatás és a rendezés, hogy mértéktartó módon kerülve a zsúfoltságot, a szépekből a legszebbek kerüljenek bemutatásra.

A megnyitás jó alkalom volt arra, hogy alkotók és termelők, nézegetők és szakemberek kicseréljék véleményüket a művészetéről, a termelés korszerűsítéséről és a piacról. A résztvevők megtekintették az akkor még épülő, de beféjezés előtt álló üzemcsarnokot, ahonnan a Gyomai Háziipari Szövetkezet termékei majd elindulnak a hosszú útra, Japánba, a felkelő nap országába.

Sok-sok kérdés hangzott el kinek-kinek érdeklődése szerint, de legtöbben azt kutatták, hogy fogják a gyomai szövetkezeti tagok elsajátítani a termelésnek azt a magas fokát, ami nélkül nem oldhatják meg a 100 milliót ostromló termelést és a fokozottabb minőségi követelményeket.

A szövetkezet a Békés megyei Szakmunkásképző Intézet engedélyével és támogatásával két nappali szakmunkásképző iskolát indított. A betanított szövetkezeti tagokból a szakmailag legjobbakat választották ki és figyelemmel voltak arra is, hogy olyanokból tevődjön ki a szövetkezet új szakmunkásgárdája, akik eddig is hűségesek voltak a szövetkezethez és jó munkát végeztek.

Az első tanfolyam már be is fejeződött és teljes sikerrel járt 17 nő és 5 férfi tag lett a kötőipar mestere, minden fortélyánál ismerője. A további tanfolyamok újabb és újabb szakmunkásokat nevelnek fel. Böven lesznek, akik az új üzemházban az új gépeket felkészülten várják. Eleget tehetnek majd a mennyiségi és minőségi követelményeknek, mert az elvégzendő munkához megfelelő ismeretekkel rendelkeznek.

Az új szakmunkás szövetkezeti tagok zöme fiatal. Biztos érzik, hogy a szövetkezet nemcsak munkát, hanem szakmát is ad a kezükbe. A szövetkezet társadalmi szervein múlik, hogy ne rekedjenek meg ezen a szinten. Feltétlenül szükséges, hogy a szakmunkásokkal tovább foglalkozzanak, s politikai és társadalmi látókörüket is szélesítsék. Jobbára életútjuk elején álló dolgozókról van szó, akik még nem mindenben illeszkedtek be a szövetkezeti életbe. Támogatni és segíteni kell őket, hogy egy fejlődő közösség öntudatos tagjai lehessenek.”

A cikkíró világosan látja, hogy a rohamos fejlesztéssel feltétlenül együtt kell, hogy járjon a szakemberképzés szervezettsége. Erre a cikkében többször is visszatér, ezt külön kiemeli. A szakmai hozzáértés, a szakma teljes ismeretének fontosságáról szól az a tudósítás is, mely néhány hónappal később, 1973. május 20-án látott napvilágot a megyei lapban. A tudósító Dinya Illéssel, a szövetkezet akkori műszaki osztályvezetőjével és Tóth Vilmos mintavarróval beszélgetett.

„Tavaly csaknem fél évet töltött Dinya Illés, a Gyomai Háziipari Szövetkezet műszaki osztályvezetője és Tóth Vilmos mintavarró, tervező Japánban, hogy megismerje az ottani kötőgépeket, az azokon való termelést és a kötődei munkaszervezést. Nem elméleti, hanem nagyon is gyakorlatias céllal. Azért, hogy irányítani tudja a szövetkezet új kötődéjét, amelyben most már japán gépek működnek.

- Először öthetes tanfolyamon vettünk részt Jokahamában – kezdi visszaemlékezését Dinya Illés.
- És megtanultak japánul?
- Annyira igen, hogy valahogy megértessük magunkat.
- Mit csináltak azután?
- Gyakorlati munka következett. Rendes műszakban dolgoztunk, sorban, minden gépen. Közben a gépeket is megismertették velünk. Felelősnek érezték magukat a japánok azért, hogyha hazajövünk, értsünk mindenhez. Persze mi is törekedtünk.

Rengeteg élményük volt Japánban és a hosszú repülőúton is. Nehezen tudott átállni a szervezetük a 8 órai időkülönbségre, alig volt elviselhető számukra a klíma és a megszokott koszt is

nagyon hiányzott. De láttak egy távoli országot, melynek csodálatosak a tájai, igen fejlett a technikája és szorgalmas a népe. Az sem kerülte el azonban a figyelmüket, hogy milyen élesek az ellentétek a munkások és a tőkésék, a szegények és a gazdagok között.

Hathónapi távollét hosszú idő. Bizony a szemükből majdnem kicsordult a könny, amikor a repülőgépből kiszállva, végre ismét hazaj földre léphettek . . .

Gyomán, a szövetkezet központjában levő új üzemi épületben már termelnek. A munkafolyamat fonal-előkészítéssel kezdődik. Magyar és japán orszógépen. A japán automatikus el van látva szálszakadásgátló berendezéssel.

A következő nagyterem a kötöde, amelyben 52 lánc- és gombrendszerrel működő automata japán kötőgép termeli a pulóverek elejéhez, hátuljához, ujjához szükséges anyagot. Az 52-ből 3 kellékgép, amelyen gallér, mandzsetta, gombolópánt készül. Hogy mennyi, azt az üzemvezető határozza meg.

Az anyag és a kellék minőségét a mellette levő kisebb teremben ellenőrzik, egy-egy pulóver darabjait összeválogatják és a szabászokhoz továbbítják. Az összeállítás a varroda feladata. Amint látom, szabásminta és forma szerint most vagy 10 fajta pulóver készül.

Következő állomás a varrodai méó. Itt a készárut teljesen át vizsgálják. A hibás visszakerül a „feladóhoz”, aki azt természetesen külön díjazás nélkül javítja ki. Nincs „irgalom”. Ami rossz, az nem kerülhet ki az üzemből. A vásárlókat ne érje csalódás.

A kikészítő műhelyben vasalóasztalon, gőzprésszel veszik kezelésbe a pulóvereket, kardigánokat, végül a csomagolóban nyelvényekbe rakják, címkézik, majd típus és nagyság szerint csomagolják. Úgy tűnik, igen jól szervezett a munka.

Hosszú az út, amíg a fonalból olyan pulóver és kardigán lesz, amit az üzletek polcaira és kirakataiba lehet tenni. Végül azért odakerül. Főként Budapesten, Miskolcon, Győrött és Debrecenben található. Jut belőle exportra, még Japánba is. Csak Békés megyében ismeretlen. De hát azt mondják, senki sem próféta a saját hazájában . . .”

A szövetkezet „sajtógyűjteménye” igen gazdag. Találhatunk abban egy Magyar Nemzetet is, az 1974. március 10-i számot. Ennek 11. oldalán jelent meg **Fekete Judit** írása „Új gyár Gyomán” címmel. Az újságíró a háziipari szövetkezet első rekonstrukciójával kapcsolatban megjegyzi, hogy „a Gyomai Háziipari Szövetkezet ma még csak lehetőség. Elsősorban munkalehetőség: 800 bedolgozó helyett ma 800 asszony dolgozik itt.”

A tudósítás apropója: japán szakemberek jártak Gyomán, hogy megtekintsék a szövetkezet divatbemutatóját, az új árucikkeket, melyek már az új üzemben készültek.

Olvassunk bele a riportba!

„A vendégek, ahogy a csoport vezetője, Imai Sicsiro elmondta, valamennyien egy-egy japán megye szövetkezeti üzlet-hálózatának vezetői. Előzőleg a Német Szövetségi Köztársaságban és Skandináviában jártak: most Gyomán is kiválasztják, mit fognak vásárolni a magyar partnertől. A gépekért ugyanis Gyoma munkájával fizet. Szerződésük 5 évre szól. Pereg a divatbemutató, kattognak a japán fényképezőgépek. A japán vevők, Nagasaki, Hirosima megye, Hokkaidó és Tokió megye kereskedői a felvonultatott modellek közül választanak. A szövetkezet exportja biztos.”

Közben alakul-formálódik a szocialista brigádmozgalom. Ennek egyik sikeres állomását őrzi az a cikk, mely szintén a „Népművészet, háziipar”-ban jelent meg, 1974. augusztusában. Címe: „Bemutatjuk a békemozgalom aranyplakettes brigádját”. Szerzője: **Béla Ottó**.

„Fiatal brigád. Az alakulásukat és az életkorukat is egyaránt tekintve. Igaz, az üzem sem öreg, ahol dolgoznak, hiszen mindössze öt éves múltra tekinthet vissza. Fiatal koruk ellenére, máris mindketten – a brigád és az üzem – jó hírnevet vívott ki.

A Gyomai Háziipari Szövetkezet termékeit nemcsak hazánkban, hanem még a távoli Japánban is jól ismerik és kedvelik olyannyira, hogy a japánok a legmodernebb kötőgépeket bocsátották rendelkezésükre azzal, hogy minél több kötött ruházati cikket kapjanak Gyomáról. A szövetkezet kötődéje 1968-ban kezdte meg működését – és a brigád alig egy évvel később, 1969.

október 1-én alakult és a Ho Si Minh nevet vette fel. De adjuk át a szót Bornai Andrásnak, a brigád egyik tagjának.

– Hogy ki javasolta a nevet? Nekem jutott eszembe. Akkor halt meg Ho Si Minh elvtárs és úgy gondoltam, ezzel emlékeztünk meg méltóképpen a vietnami nép nagy fiáról. A névadó ünnepséget a községi kultúrterthonban rendeztük meg. Sokan voltak ott olyanok is, akik nem tartoztak a brigádhoz. Megtiszeltelte ünnepségünket Lem Kiem kultúrattasé is és ő írt először kedves szavakat a brigádnaplóba.

Történelmi visszapillantás a brigádnaplóból:

„1969 október. A brigád e havi vállalását 128 százalékra teljesítette. Brigádunkban három párttag van.

November: Vállalásunkat 130,2 százalékra teljesítettük. Elhatároztuk, hogy havonta 10–10 forintot teszünk a brigád pénztárába, s ebből az összegből beteg brigádtagjainknak veszünk ajándékot.

December: Tovább növeltük teljesítményünket és decemberben 143 százalékot értünk el. December 11-én, névadó ünnepséget rendeztünk, amelyen részt vett a Dél-vietnami Köztársaság nagykövetségének attaséja, Lem Kiem elvtárs is.

1970 februári vállalásunkat 140,5 százalékra teljesítettük. A szemináriumokon és a pártoktatásokon a brigád tagjainak 90 százaléka vett részt.

Március: Teljesítményünk 143,6 százalék volt. Fábíán Júlia tiznapos jutalomüdülesen vett részt a Szovjetunióban.

Április: 152,4 százalékot értünk el a termelésben. Nemes Mihályné a jubileumi munkaversenyben elért második helyéért balatoni jutalomüdülesen volt. Táviratot küldtünk Ho Si Minh születésnapja alkalmából a DNFF-nek.

Május: 153,6 százalékot teljesítettünk. Fábíán Júlia és Balogh Andrásné tagjai lettek a KISZ-nek.

Június: Brigádunk 158 százalékra teljesítette tervét. Szűcs Eszter részt vett az árvíz miatt kitelepített körösladányi és déva-

ványai betegek ápolásában. Bóta Béla és Bornai András az árvíz elleni védekezésben álltak helyt; 1200 forintot adtunk az árvízkárosultak megsegítésére...

És lehetne tovább hosszsan sorolni, mit tett a brigád a termelésben és társadalmi munkában. Értésülhettünk a naplóból arról is, hogy Bornai András a Kiváló Vérdó kitüntetés bronz fokozatát kapta, hogy Nemes Mihálynénak kislánya született, hogy Adamik Pál, az Országos Béketanács meghívására részt

Május elseje Gyomán 1970-ben

vett az országos békekongresszuson és hogy többen voltak már a Szovjetunióba induló békevonat utasai. És arról is, hogy a Ho Si Minh brigád háromszor érdemelte ki a szocialista címet és megkapták a zöldkoszorús kitüntetését.

S hogy miért mondtuk el mindezt a brigádról: mert újabb nagy megtiszteltetésben részesültek. Nyári Sándor, a Hazafias Népfrent Békés megyei Bizottságának titkára átadta részükre a Magyar Országos Béketanács kitüntetését, az aranyplakettet.

Megérdemelték? Feltétlenül. De a kitüntetés nemcsak nekik szól, hanem – mint azt az egyik brigádtag mondta – emlékezés a hős vietnami nép nagy fiára, akinek a nevét viselik.

Tény, hogy a brigádmozgalom fellendülése is jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy az OKISZ a szövetkezet kooperáció kötőüzemét 1973-ban „mintaüzemmé” nyilvánította. A szövetkezet dolgozóin volt a sor, hogy a fejlődés lehetőségéből – ahogyan arról a Magyar Nemzet is írt – valóság legyen. Hatalmas terheket vállaltunk, mindezek végrehajtásához ütöképes kollektívák volt szükség, és elsősorban arra, hogy az akkori vezetés mind logikusan és szakszerűen mérje fel a helyzetet, a várható és elvárható következményeket, a piaclehetőségeket, és a gyors betérés további szélesítésének legkülönbözőbb módozatait.

A feladat – bizonyos vonatkozásokban – túlságosan nagyoknak bizonyult. A kezdeti sikerek mögött egyre több gondos probléma tűnt fel, mely végül is céltudatos felmérést és változtatást követelt a vezetés stílusában, a tagság öntevékenységekben és munkaintenzitásában, a tervezésben és a pénzügyi felelősségben is.

Az történt ugyanis, hogy a két nagy beruházás közötti rövid időszak mégsem volt elegendő a minden tekintetben helyreállásra kész vezető és munkáskollektíva kinevelésére; hogy a beruházások teljesítésekor olyan létesítményekbe is belefogtak, melyek nélkülöztek a célszerűséget; hogy erőn felül vállaltak anyagi kötelezettségeik teljesítését több tekintetben elhanyagolva, hogy több százezer forint értékben olyan gépeket is vásároltak, melyekre semmi szükségük nem volt, és utólag eladni sem voltak képesek.

Nem volt tehát véletlen, hogy a második nagy beruházás befejezése 1977-ig húzódott, miután az új vezetőség határozott külső és belső intézkedésekkel igyekezett áthidalni a nehézségeket, és megteremteni a további fejlődés életbevágó feltételeit.

Ez azonban már a Gyomai Háziipari Szövetkezet legújabb korszakának története, és új fejezetet érdemel.

A fejlődés útja nem autósztráda

A nagy sajtóvisszhang, melyből az előbbi fejezetben alaposabb ízelítőt adtunk, valóságos helyzetet tükrözött. Amikor 1968-ban a bedolgozói tevékenység mellett megalakult a közös üzem, a fejlődés új távlatai nyíltak meg a szövetkezet előtt.

A változások eredményesnek bizonyultak. Munkába állt a 14 gépes mechanikai szövőüzem, és az öltözékkiegészítő cikket termelő kötőüzem is. Fellendült a mozgalmi élet, brigádok alakultak és dolgoztak egyre sikeresebben. A munka utáni szabad idő hasznos eltöltéséről is igyekeztek gondoskodni, elsősorban a szövetkezeti bizottság.

Búza Sándorné, a szövetkezeti bizottság elnöke készítette 1977-ben azt a feljegyzést, melyben 1969-től napjainkig összegzi a mindenkorai bizottságok tevékenységét, eredményeit, a mozgalmi élet eseményeit.

Kövessük nyomon: hogyan formálódott – erősödött a szocialista brigádmozgalom, a munkaverseny, a sport- és kulturális élet, a szociális ellátottság a hetvenes évek közepéig, amikor a lendület megtorpant, és a már említett különböző okok nyomán kiderült: a szövetkezet fejlődésének útja mégsem autósztráda; a feladatok megsokszorozódása minden korábbinál nagyobb figyelmet, közös összefogást követel. A nehézségeken a szövetkezet már túljutott, az új vezetés hatalmas erőfeszítéseket tett, hogy a körülményekhez képest megnyugtatóan rendezze helyzetüket, és alapozza meg a jövőt. Erről azonban a későbbiekben még részletesen szólunk.

Most tehát 1969-ben vagyunk: a szövetkezeti bizottság feljegyzéseit olvassuk.

„Szövetkezetünkben a mozgalmi élet **1969-ben** kezdődött. Új szb-tagokat választottak a Szövetkezeti Bizottságba, akik aktívan nekiláttak feladatuk megvalósításához. A legfontosabbnak a szocialista brigádmozgalom szervezését tartották. 1969. október 1-én 9 brigád alakult 109 taggal. Hét brigád a gépikötő üzemből, ebből három KISZ-brigád volt, 23 taggal. A szövetségben 2 brigád alakult 25 taggal. A brigádok vállalták a munkát, melynek alapján megkezdtek a versenyt a szocialista cím elnyeréséért. A Szövetkezeti Bizottság havonta értékelte munkájukat.

A sportélet is fellendült ezidőben, az szb labdarúgó-mérkőzéseket szervezett, 11 női dolgozónk pedig bekapcsolódott a Gyomai TK kézilabda szakosztályának munkájába. Ebben az évben készítettük az első propaganda-fényképsorozatot szövetkezetünk életéről, a kiemelkedő eredményeket elérő dolgozókról, népművészekről, a népitánc-csoport életéről, futball- és kézilabda-mérkőzésekről. A képeket a falújságon mutattuk be.

A Szövetkezeti Bizottság munkája – a bizottság újraválasztása után – 1969-től gyökeresen megváltozott. Ennek jó hatása a versenymozgalomban, a sportban és a kulturális életben nagy változásokat hozott.

Egy év múlva, **1970-ben** a Szövetkezeti Bizottság feladatköre nagy mértékben megnövekedett, és a taglétszám is a korábbi évek többszörösére emelkedett. Fő feladata ekkor is a szocialista brigádok számának növelése volt. 1970-ben már 18 brigád versenyzett, de az értékelésnél – részben a magasabb mérce miatt – nem mindegyik érte el a szocialista címet. Az 1969-ben alakult 9 brigád viszont másodszor is elnyerte a „Szocialista” címet. Az új brigádok közül első ízben 4 kapta meg ezt a kitüntetést. Nem teljesítette a vállalt feladatot 5 brigád. Az értékelést dolgozóink reálisnak tartották és az érintett brigádtagok is elismerték azt, hogy nem végezték olyan jól a munkájukat, mint a versenyben jobb eredményt elérő brigádok.

A bizottságunk nagy gondot fordított a dolgozók üdültetésére. Negyvenen üdültek OKISZ-üdülőinkben, négyen Moszk-

vába utazhattak, ahonnan sok-sok élménnyel tértek haza. Az év eseménye volt még, hogy Gyomán, a ligeti fürdőben kabinokat béreltünk és megszerveztünk egy cseh–lengyel társasutazást is, valamint 2 napos kirándulást a Hortobágyra.

Sportmunkában is aktivizálta magát bizottságunk, labdajátékot szervezett más társszövetkezetekkel, majd fiatal dolgozóink igényének megfelelően kézilabdacsapatot és női futballcsapatot alakítottunk.

1971-ben tovább erősödött a munkaverseny-mozgalom. 18 szocialista brigád versenyzett 145 taggal a „Szocialista Brigád” cím első és másodszori elnyeréséért. 1971. augusztus 20-án 13 brigád kapta meg a kitüntető címet. Kilenc brigád másodszor, négy brigád pedig először.

1971. július 1-én brigádunk folytatta tovább a versenyt 177 taggal. Vállalták azt is, hogy a harcoló vietnami nép megsegítésére takarókat készítenek. A vállalatot teljesítették.

Ez évben szövetkezetünk Siófokon üdülőt bérelt, ahol 47 tagunk részére tudtunk ingyenes lakást biztosítani 2–2 héten keresztül. Negyvenen OKISZ-üdülőben pihentek. Társasutazást Miskolctapolca, Lillafüred és Tokaj környékére szerveztünk. Megemlítjük még, hogy 8200 forint szociális segílyt utaltunk ki 28 dolgozónk részére, figyelembe véve szociális körülményeiket.

Sport: az 1971. évi OKISZ-Kupa versenyeken férfi és női röplabdában, kézilabdában, kispályás férfi és női labdarúgásban, atlétikában vettünk részt és értünk el jó eredményeket. Atlétikában nagy fölényrel megnyertük a megyei pontversenyt és hatan az országos döntőben is részt vettek. Külön megemlíteném a női labdarúgó-csapatunk jó szereplését: lányaink a Békéscsabai Városi Bajnokságban 6 csapat közül a második helyet, Mezőhegyesen a November 7. Kupában szintén a második helyet szerezték meg. A már elmondottakon kívül részt vettek dolgozóink a HISZOV Kupa kispályás labdarúgó-, valamint a Szakmaközi Bizottság által megrendezett gyomai kispályás labdarúgó-bajnokságban is.

A következő évben, **1972-ben** lépett hatályba az új szövetkezeti törvény, mely újból meghatározta a Szövetkezeti Bizott-

ság hatáskörét, jogait, kötelelességeit. A szocialista brigádmozgalom szervezése és segítése ebben az évben is eredményes volt. 18 brigád tett vállalatot, valamennyien teljesítették, illetve túlteljesítették azokat.

A politikai oktatáson, a munkásakadémiai előadásorozaton való megjelenés sokat javult az elmúlt időkhöz viszonyítva. Szövetkezetünk a társadalmi munkában 600 óra helyett 740 órát teljesített, főként központi üzemünk és a község szállításán dolgoztak. Az értékeléskor 12 brigád szerezte meg a „Szocialista brigád” címet. A négy legjobban teljesítő brigád 5600 forint pénzjutalomban részesült.

A sportban már a legjobb szövetkezetek közé sorolnak bennünket. Különösen az atlétikában, férfi és női labdarúgásban értünk el komoly eredményeket. A HISZOV által rendezett versenyben az összetett pontversenyt megnyertük, vele együtt a HISZOV vándorszerlegét. A HISZOV Mezőtúron megrendezett atlétikai versenyén hat háziipari szövetkezet sportolói indultak. Valamennyi versenyszámot megnyertük és elnyertük a HISZOV díját, egy népművészeti vázát is. Szarvason – szintén atlétikai versenyen – 12 versenyszámból kilencet nyertünk. A fenti eredmények alapján részt vehettünk az OKISZ-Kupa országos atlétikai versenyén, amelyen versenyzőink néhány értékes helyezést értek el. Sportmozgalmunk fejlődésére szövetkezetünk mintegy 25 ezer forintos sporttalapot biztosított.

Bizottságunk ez évben is bérelt Siófokon 4 szobát, ahol 66 dolgozónk üdült. OKISZ-üdülőinkbe 58 dolgozó kapott beutalót.

1973-ban Szövetkezeti Bizottságunk tevékenysége tovább javult, még szervezettebbé vált. Új szb-elnököt választottunk Balázs elvtárs személyében. A szocialista brigádmozgalmat Dévaványára is kiterjesztettük, és 4 új brigádot szerveztünk. Így ebben az évben már 20 brigád dolgozik 191 taggal. Megszerveztük megyénk felszabadulásának 30. évfordulójára az egyéni munkaversenyt is, melyre 119-en neveztek be.

Bizottságunk javaslatot készített a szövetkezet vezetőségéhez a szociális segélyek 300 forintról 500 forintra való emelé-

sére, valamint a beteglátogatásra fordított 10 forintot 30 forintra, a névadó ünnepek költségét 100 forintról 200 forintra javasoltuk felemelni. Javaslatainkat a vezetőség jóváhagyta és elfogadta.

A Mezőtúron megrendezett országos sportrendezvényen sikerült megvédeni a „legeredményesebb” címet. Férfi-női atlétikai számokban most is elsők lettünk. Sportolóink sikeresen szerepeltek az OKISZ-Kupa atlétikai versenyen, ahol a HISZOV válogatott teljes egészében a szövetkezetünk dolgozóiból került ki. Ez évben szociális-kulturális és sportcélokra 260 ezer forintot terveztünk és felhasználtunk 250 ezer 639 forintot.

A következő, az **1974-es évben** Szövetkezeti Bizottságunk kiemelt feladatának tekintette, és ennek megfelelően foglalkozott a szocialista brigádmozgalommal és munkaverseny-szervezéssel. Emlékeztet, hogy ebben az évben nagy gondot okozott az őszi betakarítás. A helybeli tsz-ek szövetkezetünk segítségét kérték. Szocialista brigádjaink részt vettek a kukoricatörésben és a kapott pénzt az óvodák támogatására fizették be.

Húsz szocialista brigádunk volt, 200 taggal. A párt XI. kongresszusára indított munkaversenyhez több mint 400-an csatlakoztak, elsősorban a szocialista brigádok tagjai. Ez a verseny 1974 tavaszán kezdődött és 1975 végéig tartott. Az első szakaszt 1974. november 7-én értékeltük, megyénk felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából. Szép eredmény született, 23-an értek el helyezést és részesültek tárgyjutalomban. Az első Verba Andrásné lett, aki 10 napos szovjetunióbeli üdülést kapott jutalmul. Szocialista brigádjainkat felső szervük, a HISZOV is megjutalmazta, illetve elnyertük a HISZOV-vándorzászlót és a velejáró 17 ezer forint pénzjutalmat.

Sportélet: a Mezőtúron rendezett hagyományos atlétikai versenyen 22 versenyzőnk vett részt, és ismét megszerezték a győzelmet, elnyerték a versenyre kiírt serleget. Kimagasló eredményeket ért el Forgács Éva, Kiszely Irén és Putnoki Teréz. Férfiaknál Paróczai László, Kiss Lajos. A férfi kispályás labdarúgásban három éven át mindig elsők lettünk és végleg elnyertük a

Sportoló lányok csoportképe. Debrecen, 1972

HISZOV által felajánlott serleget és helyezéseinkért oklevelet kaptunk. Női röplabdában első, kézilabdában, második helyezést értünk el, férfi labdarúgó-csapatunk az OKISZ-Kupán a 9. lett.

1974-ben jóléti, szociális-kulturális, sportcélokra 260 ezer forintot terveztünk és 263 ezer 950 forint jutott üdültetésre, pihenésre."

És következett az 1975-ös esztendő, amikor tehát visszavonhatatlanul elérkezett a hibákkal való szembenézés ideje. A pártalapszervezet minden tapasztalatára, agitációs erejére szükség volt ahhoz, hogy megőrizze a szocialista brigádmozgalmat. A nehézségek ellenére három brigád nevezett be a megyei közművelődési vetélkedőre, a többit pedig átszervezésekkel igyekeztek feladataik teljesítésére alkalmassá tenni.

1975 nehézségeiről elsősorban a pártalapszervezet vezetőségének 1976 februárjában készült beszámolója ad képet. A beszámolóban és a kommunisták tanácskozásán leszögezték, hogy az új gazdasági vezetés igen nehéz szakaszban vette át a szövetkezet irányítását. A szövetkezet előtt álló legsürgősebb ten-

nivalókat **Knapcsik István**, az alapszervezet titkára így összegezte:

„A további munkánkat a XI. kongresszus és a KB 1974. december 5-i irányelveinek, határozatainak végrehajtása kell, hogy képezze. Nagyobb aktivitást a politikai munka területén, hatékonyabb, jobb tevékenységet a gazdasági munkában. Ez évben be kell fejeznünk a még hátralevő beruházásainkat, hogy a tervezett 150 millió forintos tervünket maradéktalanul teljesíthessük. Hamarosan el kell készíteni az ez évi végleges tervet. Különösen nagy odafigyelést kíván a tervekészítés, hiszen nem szabad, hogy ez rutinfeladat legyen. Tervezőmunka szakmai előkészítése alapvetően a gazdaságvezetés feladata, de az alapszervezet a pártmunka sajátos eszközével segítséget kell, hogy nyújtson ehhez. Konkrét cselekvési programot állítunk össze, ami a gyakorlati feladatokat és a végrehajtásért felelősöket is tartalmazza majd. A tömegpolitikai munkával olyan tartalékokat tárhatunk fel, melyek más úton nem kerülnének felszínre. A párttagsággal szemben támasztott követelmények a szövetkezet összes dolgozójára is vonatkoznak. A magyar népgazdaság V. ötéves tervét az országgyűlés 1975. december 18-án törvényerőre emelte, 5 évre meghatározva a tennivalókat. A feladatok adottak, párt- és gazdaságvezetésnek úgy kell irányítani, hogy a meghatározott célok maradéktalanul megvalósuljanak.”

Kövessük nyomon tovább a szövetkezet kommunistáinak tevékenységét, az új gazdasági vezetőség erőfeszítéseit, melyek az egy év múlva megtartott párttaggyűlésen, a beszámolóból világosan kitűnnek. Akkor az 1976-os évet tették mérlegre.

„1976. évi gazdasági tevékenységünk alapokmánya a szövetkezet V. ötéves terve és az ebből lebontott éves terv volt. Mindjárt az értékelés elején megállapíthatjuk, hogy az 1976-ra tervezett 153 millió forint árbevételt és a 146 millió forint termelési értéket nem teljesítettük. A mintegy 10 milliónyi lemaradásnak több oka van, és csak a kötőtevékenységben mutatkozik. Egyik alapvető ok volt, hogy az 1976-ra tervezett gépi beruházás nem valósult meg, emiatt mintegy 20 tonna kapacitáshiányunk keletkezett a tervezettel szemben. Igen komoly gondot okozott az 1974–75-ös

években elkövetett gazdasági hibák hatása. Pontatlan, vagy nem teljesített szállítások miatti kötbérek, bírságok külföldi és belföldi viszonylatban egyaránt, valamint rossz bér- és árpolitikánk kedvezőtlen következményei rendre az 1976-os évben csapódtak le. A szövetkezet új vezetőségének intézkedési terve reális alapokra épült. A tervben szerepelt a legtermelékenyebb 28 kötőgép folyamatos üzemeltetése, és hogy a dolgozó is megtalálja számítását a harmadik műszakban, az új éjjeli pótlékot 35 százalékra emeltük. Ezeket a gépeket, valamint a beérkező újabb 3 gépet továbbra is három műszakban kell üzemeltetni. A három műszakot úgy kell megszervezni, hogy gépcsoporton belül minden gép dolgozzon. Fontos, hogy a meglévő létszámmal jól gazdálkodjunk, úgyis, ahogy azt a 76-os példa mutatja, amikor 18 nem termelő dolgozót állítottunk termelő munkába.

Gyakorlatilag megoldódott a különböző munkahelyek prémiumfeltételeinek rögzítése és az időberről a lehetőségek szerint a teljesítménybérre való átállás. Jó intézkedések történtek a bérfeszültségek megszüntetésére, bár a néhány éves hibákat egy év alatt nem lehet megszüntetni. Nehezíti a szövetkezet ilyen irányú törekvését az igen alacsony bérszínvonal is. A költséggazdálkodást és készletgazdálkodást sikerült 1976-ban jó vágányra terelni.

A beruházás azon részét, amely rajtunk múlt, befejeztük, csupán a gépi beruházásból adódó rekonstrukció húzódik át erre az évre. Három sikkötő gép az NDK-ból és két matringos keresztorsó Lengyelországból az I. negyedévben várható. Az üzem- és munkaszervezés terén kedvező változás történt és további javulás várható az „A”-épület üzembe helyezésével is.

A szociális ellátottság és munkakörülmények javítása további feladatokat jelent. Ezen a gondon enyhít az „A”-épületben létrehozott szociális intézmény. A további feladatokat viszont csak akkor tudjuk megvalósítani, ha maximálisan kihasználjuk a társadalmi munka lehetőségeit. Meg kell említenünk, hogy a korábbi évekhez viszonyítva sokat javult az üzemi demokrácia. A termelési tanácskozások rendszeresek és ami lényeges, tartalmilag is sokrétűbb, elemzőbb és őszintébb tájékoztatást nyújtottak a dolgo-

zóknek a korábbiaknál. Az is jelentős, hogy a közgyűlési bizottságokban és a vezetőségben a szövetkezet legszélesebb rétegei és munkahelyei is képviseltetik magukat. Jó gyakorlat, hogy a szövetkezet vezetőségének gyűléseire meghívják 2–3 üzemi dolgozót és véleményüket kéri a legkülönbözőbb problémákkal kapcsolatban.

Az elmúlt évben a szocialista brigádversenyen kívül más munkaverseny nem volt szövetkezetünkben. Az év első felében a 18 szocialista brigádot átszerveztük azzal a céllal, hogy brigádokban mindenki egy műszakban és egy munkahelyen dolgozzon, ezzel a mozgalom színvonalát próbáltuk javítani. A brigádok fele teljesítette túl a vállalását. Az a véleményünk, hogy csak a brigádokkal együtt tudjuk megtalálni a szocialista munkaverseny és brigádélet fellendítésének útját; vagyis sokkal jobban kell támaszkodnunk a szocialista brigádok véleményére.

Csak a II. féltől követtük azt a gyakorlatot, hogy a szocialista brigádmozgalomért a szövetkezet minden irányító munkakört betöltő tagja személyesen is felelős, nem is beszélve a különböző testületekről. Azóta mutatkozik javulás a versenymozgalomban. 1977-re szóló cselekvési programunk fele arányban termelési problémákkal foglalkozik, nem véletlenül. Ahhoz, hogy éves tervünket és ezáltal 5 éves tervünket teljesíthessük, minden eszközt meg kell ragadni a termelés növelése érdekében, az adminisztratív intézkedéstől a munkaszervezés korszerűsítésén túl a propagandamunkáig. Arra kell összpontosítani figyelmünket, hogy a jó irányú változások továbbra is meghatározóak legyenek szövetkezetünk minden területén.”

Ezek a „jó irányú változások” jellemezték 1976-ban a KISZ-esek életét is. Különösen az 1976. október 2-án megrendezett ifjúsági parlament volt a tetterő kibontakozásának fóruma. Az új elnök, **Kiszely Lajos** tartott előadást a parlamenten, részletesen elemelve a szövetkezet helyzetét, gondjait, és a legsürgősebb teendőket. Szavait nagy érdeklődés és figyelem kísérte, amely később számos hozzászólásban is megmutatkozott.

Az elnök beszédének fontos része volt az, amelyben a szövetkezet gazdasági helyzetét tárta a fiatalok elé.

„A népgazdaság V. ötéves terve elsősorban a gazdasági megerősödést, a hatékonyság növelését tartja fontos kérdésnek mondotta. – Szövetkezetünkben ezeknek az elveknek különösen érvényesülniük kell, hiszen ismeretesek belső problémáink, ismeretes, hogy az elmúlt évek nagyfokú fejlesztésével olyan nehézségek merültek fel, amelyek a korábbi időszakok lendületes fejlődését lelassították. Ebből következett, hogy mostani termelési eredményeinkben még mindig nem tudjuk azt a szintet nyújtani, amit műszaki fejlettségünk lehetővé tenne. Mindezeket figyelembe véve szövetkezetünk közgyűlése olyan ötéves tervet hagyott jóvá, melynek megvalósítása már a tervidőszak első éveiben egyensúlyba hozhatja szövetkezetünk gazdasági helyzetét. Elhatároztuk, hogy termelési értékünk 1980-ra 111 millióról 200 millióra emeljük, és kötöttáruból közel 1 millió darabot gyártunk. Azt is elhatároztuk, hogy munkáslétszámunkat mintegy 8–10 százalékkal növeljük, a termelékenységet pedig 66 százalékkal! A bérezésben mintegy 24–25 százalékos emelkedést terveztünk, nyereségünket pedig háromszorosára kellene felemelni. Terveink megvalósításához nélkülözhetelen az ifjúság odaadása, jó munkája. Meggyőződésünk, hogy a közös összefogásra építve terveink teljesíthetők, és az anyagi alapok megteremtése lehetővé teszi különböző munkavédelmi és szociálpolitikai intézkedések realizálását is. Szeretnénk ezekre legkevesebb 1,5 millió forintot fordítani. Fő célunk, hogy megkönnyítsük az anyagmozgatást, javítsuk a munkakörülményeket, hogy megvalósítsuk Gyomán az üzemi étkeztést, és üdülőt építsünk a strandfürdő mellett korábban vásárolt telken. Szeretnénk a továbbtanulókat is megfelelően támogatni. Azt akarjuk, hogy a szövetkezetünkben dolgozó minden 30 éven aluli fiatal legalább általános iskolai végzettséggel rendelkezzen, és mintegy 150–160-an szerezzék meg a szakmunkásbizonyítványt. Középiszkolai és szakközépiskolai tanulásra 80–90, főiskolára 8–9 dolgozónkat tervezzük beiskoláztatni. Ugyanakkor az is szükséges, hogy mintegy 50–60 dolgozónk különböző tanfolyamokat, minősítő vizsgákat végezzen le, illetve szerezzен meg. Ma már kétségtelen, és mi is valljuk, hogy felkészültebb, magasabb szakmai és

általános műveltséggel rendelkező munkásgárdával lehet magasabb eredményeket elérni.”

Az ifjúsági parlament ígéretet tett, hogy minden fiatal teljes szívvel, odaadással vesz részt a termelésben, törődik önmaga képzettségével, hogy a szövetkezet mielőbb úrrá legyen nehézségein, és jó híre újból töretlen fényel ragyogjon.

Sokoldalú, bonyolult tennivalók vártak a vezetőségre, a társadalmi szervekre, minden dolgozóra. A régebben megcsodált összefogás ezúttal sem hiányzott. A Gyomai Háziipari Szövetkezet fokozatosan kilábal a nehézségekből, és bizakodással köszöntötte fennállásának jubileumi évét, 1977-et.

A jubileum éve

Úgy kezdődött az 1977-es év is, mint a többi. Talán annyi különbség mégis volt, hogy a megelőző vezetés legkirívóbb hibáit felszámolták, megfelelő közhangulat alakult ki, és a termelés felfelé ívelt.

A műszaki feltételek körültekintő megteremtése, szervezése volt az egyik legfontosabb feladat, melyet maguk elé tűztek. **Dinya Máté** műszaki vezető számolt be erről a vezetőség 1977. január 28-i ülésén. Az akkor elhangzottakra így emlékezik vissza:

– Beszámolómat azzal kezdtem, hogy az 1977-es évet megelőző előkészítés részleteit ismertettem. Első feladatunk az volt, hogy megfelelő választékú, mintegy 170 darabos mintakollekciót készítsünk megrendelőink előre jelzett igényeinek figyelembevételével. A minták elkészítésével párhuzamosan kidolgoztuk a gépcsoportonkénti gyártási kapacitást, havi mélységű felbontásban. Az új, illetve gyártás alatt levő mintákból az ajánlásokat és az értékesítést októberben megkezdtük. Itt kell megemlítenem, hogy új alapokra kellett helyezni árpolitikánkat, illetve a valós ráfordítások figyelembevételével kialakítani árainkat. Az árigazítások ellenére is örvendetes volt az a tény, hogy vevőink meglepéssel nyilatkoztak termékeink kiviteléről és az új árak mellett is egyre nagyobb mennyiség megvásárlásáról nyilatkoztak.

– Az értékesítési tárgyalások és a szerződéskötések november hónapban kezdődtek, de a tervezettnél hosszabb időt vett igénybe a véglegesítésük, január közepéig kellett várni – például – a CENTRIKOT Vállalattal történő megállapodásra. Az ér-

tékesítésnek megfelelően készült a kontramintagyártás és az előzetes anyagrendelés specifikálása. Az 1977-re időben megkezdett felkészülés és értékesítés ellenére az volt a helyzet, hogy egyes előkészítési feltételek mégis elhúzódtak. Éppen ezért fokozott figyelmet kellett fordítanunk a kontramintagyártásra és az anyagigény biztosítására, hogy a lökészerűen jelentkező megrendeléseket normális munkatempóval, határidőre el tudjuk végezni. Szövetkezetünk 1976. évi szerződéses kötelezettségét december 23-ra teljesítette, előgyártásként pedig 15 ezer darab késztermék, valamint 30 ezer darab félkésztermék készült el.

– Az előregyártás mellett a másik jelentős felkészülési feladat a gépek és berendezések üzembiztonságának megteremtése volt. Ennek a feladatnak a megoldására átfogó karbantartási tervet dolgoztunk ki, amely magában foglalta a szövetkezet összes gépeinek felülvizsgálatát, javítását és beállítását. A karbantartás 4 napot vett igénybe, és 1977. január 3-án műszakkezdéskor minden gép beállítva és anyaggal ellátva kezdhetett.

– Az 1977. évi anyagellátásról külön beszéltem – mondta a műszaki vezető. Az első két hónapra majdnem 100 százalékos volt az anyagbiztosítás, ez a termelés zavartalanságát jelentette. Aztán a különböző termelési profiljaink helyzetét ismertettem. Szóltam arról, hogy a szövözem 1977. évi teljes kapacitása januárra már le volt kötve, sőt előgyártások és szállítások is történtek. A kivarró üzem munkáját szintén egész évi szerződéssel biztosítottuk. A bedolgozó részlegek tevékenységének előkészítése a kapacitások felmérésével kezdődött és az értékesítést ennek megfelelően szerveztük meg. A hímző és kesztyűkötő részlegek munkája megfelelőnek bizonyult, a horgolók foglalkoztatásával viszont már nehézségeink voltak. Sokat vártunk attól, hogy a termelés főbb területeinek ellenőrzése érdekében új nyilvántartási rendszert vezetünk be. Ezzel kívántuk biztosítani a gyártási folyamat naprakész áttekinthetőségét. Hamarosan kiderült, hogy erre valóban nagy szükségünk van, hiszen a gyors és megfelelő intézkedések előfeltétele, hogy a termelés egész folyamata világosan álljon előttünk.

– Fontos és sürgős feladat volt még a kötőüzem és a sza-

bázzat anyagelszámolásának megoldása és a minőség javítása. A minőség fokozására új anyagi érdekeltségi rendszer bevezetését tartottam célravezetőnek, melynek lényeges javulást kellett eredményeznie. A továbbiakban szükségessé vált az orszózó kapacitásának bővítése a három műszak bevezetésével, ugyancsak hasonló megoldás látszott szükségesnek a kötőüzemben is, Gyomán és Dévaványán egyaránt.

Dinya Máté beszámolóját és a hozzá csatolt javaslatokat a vezetőség elfogadta.

Augusztus 26-án már az első félév eredményeit összegezhették. A vezetőségi ülést Kiszely Lajos elnök nyitotta meg, majd elfogadták a napirendi pontokat, melyek között a szocialista brigádmozgalom értékelése, a munkaverseny helyzete is szerepelt. Erről a következőket írta az ülésről készített jegyzőkönyv:

Kiszely Lajos: Az elnök érdeklődik, hogy a brigádok végeznek-e önértékelést, felméri-e, hogy munkájukban milyen hiányosságok vannak? Ez különösen a II. félév tervének teljesítése érdekében jelentős. Javasolja, hogy a szocialista brigádmozgalmat ki kell terjeszteni olyan munkaterületekre is, ahol eddig nem voltak brigádok.

A szövetkezet vezetősége úgy dönt, hogy a brigádvállalásokban első helyen a minőség, az anyagmegtakarítás és a rezsióra-csökkentés szerepeljen.

Knapcsik István párttitkár: Igaz, hogy a községben nem valami előkelő helyet foglal el a szövetkezetünk brigádmozgalma, mégis elmondhatjuk, hogy történt változás, vannak brigádjaink, melyek hosszú idő óta tartják a színvonalat. A brigádmozgalom fejlesztése érdekében javasolja, hogy a jobbak keressék fel a gyengébbeket, és adjanak tanácsot arra, hogyan tehetnék eredményesebbé a gyengébben dolgozó brigádok munkáját.

Ezen a vezetőségi ülésen értékelték a gyomai varroda munkáját, szó esett a hunyai üzem belső átalakításának szükségességéről. Végül az elnök bejelentette, hogy Békés Megye Tanácsa a Gyomai Háziipari Szövetkezet 25 éves jubileuma alkalmából elismerését fejezte ki, és további sikereket kívánva díszes kristályvázát ajándékozott a szövetkezetnek.

Hónapról hónapra újabb eredményekről számolhattak be a szövetkezet vezetői. Szeptemberben, a vezetőség ülésén a dévaványai kötőüzem munkájáról beszélt Lukács Béláné üzemvezető. A ványai üzem termelési adataiból kitűnik, hogy 1976-hoz viszonyítva javult a minőség, és első félévi terveiket teljesítették. A konfekcióüzem munkájának minősége is szembevetően javult, míg 1976 első félévében az összeállított garnitúrák 4,7 százaléka volt II. osztályú, 1977 első félévében már csak 3,5 százaléka; ugyanakkor jelentős a számszerű emelkedés is: az 1976 első félévben gyártott 58 750 garnitúrával szemben a jubileum évének első felében 73 410 garnitúrát állítottak össze.

Lukács Béláné jelentése kitér a munkahelyi körülményekre is. „A szociális létesítmények, öltözők, mosdók, fürdők megfelelőek. A szellőztetés, fűtés, világítás megoldott és szintén megfelelő. A porta elkészült, a kerékpártároló viszont nem, oka, hogy még építőanyag és tetőanyag hiányzik. Üzemünkben lehetőség nyílt egy kis kultúrszoba kialakítására. Ezt a munkát brigádtagjaink és KISZ-fiataljaink nagy lelkesedéssel kezdték el, társadalmi munkában. A brigádok kommunista műszakban dolgoztak a kultúrszoba berendezésének megvásárlása érdekében, 3600 forint gyűlt össze.”

Nagy érdeklődéssel vitatta meg a vezetőség a dévaványai üzem szocialista brigádmozgalmának helyzetét. A jelentésből kitűnik, hogy 1977 szeptemberében 5 brigád dolgozott az üzemben, 56 taggal. Az ötből három 1977 I. negyedévében alakult, két brigád pedig az elmúlt évben, 1976-ban nyerte el a szocialista címet. A brigádok a községben két óvodát, két alsótagozatos osztályt és az öregek napköziotthonát partronálják. Még egy fontos esemény Dévaványáról: 1977 első felében a kötőüzem és a kivarróüzem fiataljai közös KISZ-alapszervezetet hoztak létre, és eredményesen tevékenykednek.

A jubileumi év első felének eseményeit a megyei sajtó is figyelemmel követte. Két alkalommal számol be a Békés megyei Népújság a szövetkezet tevékenységéről, 1977. május 7-én „Jobb szervezéssel, eredményesebben” címmel írja: „A Gyomai Háziipari Szövetkezet az idén 144 millió forint termelési érték elére-

sét tűzte célul. Ezzel egyidőben 35 százalékkal növelik exporttevékenységüket, s így ebben az évben mintegy 35 millió forint értékű készáru értékesítenek határainkon túl. A szövetkezet termelésének 80 százalékát felsőruházati sikkötött-termékek, a többit a különféle ipari szövetek gyártása adja.

Az elmúlt években az átlagosnál kisebb volt a szövetkezet termelése, s ez szükségessé tette a programozott gyártás bevezetését, az anyagellátás javítását, a technológiai fegyelem szigorítását és nem utolsósorban a minőség javítását. Az első negyedév mindezek együttes hatására kedvezően alakult. Az elmúlt év Hasonló időszakához képest 14,5 százalékkal több készterméket állítottak elő.

Az eredményesség a gazdálkodásban is megmutatkozott: a terveitnél 24,4 százalékkal nagyobb nyereséget értek el. Ezt segítette többek között a március elején üzembe helyezett 400 négyzetméteres új varroda, a 9 darab Rimoldi gyorsvarró, valamint a 4 darab péntkötő gép. A második negyedévben üzembe helyeznek további 3 darab FRJ NDK gyártmányú körsikkötő gépet, melyek évente mintegy 20 millió forint termelési értéket produkálnak. Ezzel befejeződik a 44 millió forintos beruházás második üteme. A kelmetermelő és a konfekciógépek kapacitásának aránya egyensúlyba kerül, s a tervidőszak végére 200 millió forint értékű ruházati cikket gyárt a Gyomai HISZ.

A szövetkezet termékei iránt határainkon túl is nagy a kereslet. A különféle ruházati cikkek eljutnak a Szovjetunióba, Hollandiába, Lengyelországba, az NDK-ba, valamint a Közel-Keletre. A napokban újabb tőkés vásárlók jelentkeztek üzletkötési céllal. Négy hónap múlva „Felfelé a lejtőn, Gyomán” címmel fényképes hirdetés szól újból a szövetkezetről. A fényképfelvételen az NDK gyártmányú kötőgépeket mutatják be, a tudósító pedig a következőket írja: „Az utóbbi időben többször megkongatták már a vészharangot a Gyomai Háziipari Szövetkezet felett. Baj volt a termeléssel, nem teljesítették a tervet, és egyre nőtt adósságuk is. Amikor új vezetőség került a szövetkezet élére, nem volt könnyű dolguk; szembe kellett nézniük az évek alatt csak halmozódó sok gonddal, problémával. Most már elmondható, hogy

sikeresen birkóznak meg a feladattal, egyenesbe jutott a szövetkezet és lassan növekszik az eredmény is.

Az idén már 144 millió forint értékű gépi és kézi kötött felsőruházati terméket és szövött munkaruházati alapanyagot állítanak elő. A Szovjetunióba 180 ezer pulóvert, kardigánt exportálnak és 5000 darabot küldenek a Német Demokratikus Köztársaságba. A tőkés piacokon mintegy 7 millió forint értékű terméket értékesítenek. Ezen túlmenően jelentős mennyiség jut az évi 750 ezer darabos termelésből a hazai üzletekbe is.

A következő évben újabb termelésfelfutás várható a szövetkezetben, mert befejeződött a 44 millió forintos rekonstrukció. Új épületeket emeltek és 25 millió forintért vásároltak korszerű gépeket. Most már minden alapja megvan a hatékony munkának, csak jó szervezés kell hozzá és a szövetkezet megindulhat felfelé a lejtőn.”

A rövid hirdetés természetesen csak a leglényegesebb dolgokról tájékoztatta a lap olvasóit. A mindennapi aprómunka, a termelés állandó szervezése és ellenőrzése, a megrendelések és az alapanyagok biztosítása, a géppark karbantartása és maximális kihasználása nehezen érzékelhető néhány sorban.

1977 októberében tartották meg azt a részkögyűlést, melyen az elnök beszélt a szövetkezet 25 évéről, hírnevük visszaszerzésének lehetőségeiről, a hetvenes évek közepén bekövetkezett komoly nehézségekről és az azóta eltelt időszakról, melyben a szövetkezet tagsága nagy erőfeszítéseket tett azért, hogy a gyomai háziipar újból a régi fényében ragyogjon.

Az elnök ezen a nevezetes részkögyűlésen sokoldalúan tárta hallgatóságá elé a helyzetet:

„Szövetkezetünkben az 1960-as év elejéig csak kesztyűgyártás folyt, amikor bevezették a pulóverek, sálak és sapkák kötését. A termelési érték és a nyereség mégis közel azonos szinten mozgott 1967-ig, sőt a telephelyek száma és a létszám lecsökkent 1000–1100 főre. Közös üzemi tevékenység akkor még nem folyt. Mindössze 33-an voltak meósok, raktárosok, szállítók és adminisztratív dolgozók együttevén a bedolgozókon kívül. A gépesítés, a közös üzem fejlesztése 1968-ban kezdett megindulni. Elsősor-

ban kesztyűkötő gépeket vásároltak. A gyártás egy része kézi és gépi kombinációval történt. Ugyankakkor szövödei gépeket is vásároltak a jelenlegi központi üzembrészünkhöz, majd 1969-ben azt áthelyezték a gyomai banki épületbe. Ezzel új termékek, törölközők, lepedők, ágyneműhuzatok, munkaruhák gyártása indult meg. 1970-ben bővítették a szövőüzemet új épülettel és további gépek beszerzésével. Ekkor érte el a jelenlegi színvonalát, azóta újabb bővítés nem történt.

A kötőipari ágazat gépesítése, a pulóverek, sapkák, sálak üzemszerű gyártása 1971–1972-ben kezdődött, amikor beszerettek 14 síkötő és ungyanennyi körkötő gépet. Ezzel a termelési érték már elérte a 60 milliót. A közös üzemi létszám 610 lett, a be-dolgozói létszám viszont lecsökkent 560-ra.

1972-ben kezdődött meg a Japán–HUNGAROCOOP–SZÖV-ÁRU és a Háziipari Szövetkezet kooperációjában 40,5 milliós költséggel a „japán üzem” létesítése, amely robbanásszerűen megindította a közös üzem fejlődését. Az építkezés 1973-ra fejeződött be. Ugyanebben az évben 1972-ben az új beruházás foly-tán a központi üzemnél felszabadult kötőgépeket a dévaványai leánynevelőtől megvásárolt épületbe telepítették, s ezzel Déva-ványán is megalapozódott a kötőde fejlődése. Ismeretes, hogy 1974-ben újabb beruházás kezdődött szövetkezetünkben, 44,5 millió forint értékben, s így kötőüzemünk új, modern kötő és fel-dolgozó gépekkel bővült, elsősorban a gyomai telephelyen, de 1974–75-ben ebből az alapból Dévaványán új épület létesítésé-vel szintén bővítették a kötődét.

Beruházásaink végül is ez év júniusára fejeződtek be. Jelen-leg eszközállományunk 95 millió forint értékű. A beruházás be-fejezésével kötődei és feldolgozói kapacitásunkkal, megfelelő szervezethez el kell érni az évi 900 ezer–1 millió darab pulóver gyártását, 6–700 ezer négyzetméter szövet készítését, 5–600 ezer darab sapka, sál készítését és 80–100 ezer párt külön-böző kesztyű gyártását. Termelési értékünk a jelenlegi gyártmány-összetételnek megfelelően jó szervezéssel elérheti a 160–170 millió forintot.”

Felesleges talán hangsúlyozni, hogy az elnök megállapítá-

sait és bizakodását a meggyőződés táplálta. Az a meggyőződés, hogy a Gyomai Háziipari Szövetkezet legyőzte életének nehéz időszakát, és ha nem is a régebben elképzelt „autósztrádán”, de jól megválasztott, jól megépített úton haladhat tovább.

A negyedszázad történetének összegzése után az elnök a szövetkezeti törvény módosításával kapcsolatos tennivalókat is-mertette, majd az új alapszabály tervezetének megvitatása követ-kezett. A részközgyűlés ezután a vezetőség beszámolóját, a szö-vetkezeti törvény módosításával kapcsolatos tájékoztatót, és az alapszabály-tervezetet elfogadta.

Egy hónap múlva az év egyik legjelentősebb vezetőségi ülé-sére gyűlt össze a Gyomai Háziipari Szövetkezet vezetősége, Ki-szely Lajos elnök és a vezetőség tagjai: Dinya Máté, Muth Ádám-né, Knapcsik István, Kónya Róza, Kalmár Imréné, Iványi Illésné, Tímár Sándor, Nagy Sándorné, Czikkely Emília és Bartha Ká-rolyné.

Az elnök véleménye az áruforgalmi osztályról: „Az osztály munkája az elmúlt vezetőségi ülés óta eltelt időszakban javult, az osztály dolgozói igyekeztek maximálisan ellátni feladataikat mind az értékesítésben, mind pedig a készletgazdálkodásban. Az 1977-es évet jól el tudtuk látni munkával, fonalellátásunk, ér-tékesítésünk megütötte azt a szintet, ami az adott piaci helyzet-ben elérhető volt, és 1978-as lekötéseink is jobbak, mint 1977-ben voltak.”

Később sok szó esett a különböző termékek értékesítésének változó lehetőségéről. **Tímár Sándor** vezetőségi tag a szövetkezet mintakollekcióját dicsérte, és az volt a véleménye, hogy a minta-kollekcióból való realizálás messze meghaladja az átlagos szintet, ami azt jelenti, hogy a technológiai osztály megfelel a feladatok-nak. Kiszely Lajos elnök megjegyzi: „Több éves tapasztalat, hogy sikkötött termékeink a tőkés piacon nem kerülnek értékesítésre. Külön meg kellene beszélnünk, hogy mit vállalhatnánk, és mit nem. Ismeretes, hogy ma már belföldön és az exportban igen nagy a verseny a magas minőségi követelmények következtében. Időben, pontosan és jó minőségben kell szállítanunk, ha ezt nem tesszük meg, ha erre nem vagyunk képesek, akkor igen nagy

problémáink lehetnek. Termékeink választékbővitőek, nagy szériákat nem gyártunk. Nagyon fontos tehát a gyors reagálás, az igények ismerete, és mindehhez egy gyorsan és tökéletesen dolgozó technológiai gyártmányfejlesztő osztály."

Babák Györgyné, a technológiai osztály vezetője a novemberi vezetőségi ülésre készített beszámolóval kapcsolatban elmondja, hogy „1978-ra mintegy 250 ezer darab lesz a szocialista országokba irányuló exportkötelezettségünk. Világviszonylatban nagy a kötöttárudömping, ebben a versenyben csak a legkiválóbb minőséggel lehet versenyben maradni. A minőség és a kötöttárú tetszetőssége, divatos megoldása nagyrészt osztályunkon múlik. A következő évben, tehát 1978-ban hat új típusú fonalat használunk fel, és most folynak a kísérletek műbőrrel kombinált kötöttkabát, valamint női kosztümök készítésére. Vevőink körében legutóbb nagy sikert arattak a gyermekruhák, szoknyák és kis nadrágok. A szövődében is gyártmányfejlesztést kezdünk, népművészeti jellegű termékeinkből már 1977-re nagyobb megrendeléseket kaptunk."

Ezen a vezetőségi ülésen tárgyaltak az ifjúságpolitikai helyzetről is. **Binges István** KISZ-titkár készítette a tájékoztató beszámolót.

„Szövetkezetünk tagságának mintegy 40 százaléka 30 éven aluli. Éppen ezért szövetkezetünk vezetősége nagy gondot fordít az ifjúsággal való foglalkozásra.

A szövetkezet vezetőségében, a választott bizottságokban a kellő számban vesznek részt fiatalok. Így alakult ki az, hogy ma mind a szövetkezet vezetőségében, mind a különböző bizottságokban a fiatalok részvételi aránya eléri a 40–43 százalékot.

A harminc éven aluliak ilyen arányú részvétele a vezetésben jó hatással van szövetkezetünk életére. Egyre több fiatal bizonyítja, hogy alkalmas a vezetésre és a jövőben még nagyobb feladatokra is képesek. Általános tapasztalat, hogy egy-egy bizottságban konkrét feladatot kapva lelkiismeretes és hozzáértő munkát végeznek. Ehhez megfelelő segítséget és útmutatást adnak a bizottságokban dolgozó idősebb, tapasztaltabb bizottsági tagok.

Szövetkezetünkben két KISZ-alapszervezet működik, Gyomán és Dévaványán, 40, illetve 24 fővel. Szövetkezetünk vezetősége elkészítette intézkedési tervét az ifjúsági törvény végrehajtására, amely a legfontosabb tennivalókat tartalmazza, lehetőségeinek figyelembe véve.

Rendszeresen, évenként szerveztünk tanfolyamokat a felnőtt dolgozók részére, hogy szakmunkás-bizonyítványt szerezzenek. Ebben az évben mintegy 40-en szakmunkásvizsgáztak, ezenkívül 10 ipari tanulóból lett szakmunkás.

A lakásépítési támogatásban is val előrelépés. Az elkészült 8 lakásos épület után a napokban került átadásra az újabb 12 lakás, melyhez a szövetkezet anyagi és szakipari munka útján nyújtott támogatást.

Vezetőségünk mindig nagy jelentőséget tulajdonított a szocialista munkaversenyeknek és a brigádmozgalomnak, a társadalmi felajánlásoknak, a kommunista műszakok szervezésének. Az a véleményünk, hogy már eddig is szép eredményeket értünk el. Míg az elmúlt évben 16 brigád mintegy 154 taggal működött, az idén 28 brigád mintegy 300 taggal vesz részt a brigádmozgalomban.

A brigádértekezletek rendszeresebbé váltak, tartalmukban megfelelőek, ezt elősegítik azok a vezetők is, akik a brigádgyűléseken rendszeresen résztvesznek.

A fiatalok munkához való viszonya egy-két kivételtől eltekintve jónak mondható. Értik és szeretik munkájukat, bekapcsolódnak a szakmai továbbképzésbe, ki hogyan dolgozik, úgy alakul a keresete. Ifjúságpolitikánk fontos része a kulturális és sportmunka. Kulturális téren eddig nehézséget okozott a megfelelő helyiség hiánya, de ennek ellenére szövetkezetünk fiatalosága megtalálta a lehetőségeket, hogy a szövetkezetben belül, valamint kívül is, főleg a művelődési házhoz kapcsolódva vegyen részt kulturális és művelődési rendezvényeken. Sokan tagjai a Körösmenti Táncegyüttesnek, az irodalmi színpadnak, kluboknak.

Megfelelő számban jelentkeztek fiataljaink a párt és a KISZ által szervezett politikai oktatásra. Pártoktatásbari mintegy 40-en, KISZ-oktatásban 22-en vesznek részt.

A sportélet évek óta jónak mondható. Fiataljaink nagy számban vesznek részt a HÍSZÓV által rendezett sportvetélkedőkön, valamint a községi szervezésű bajnokságokon.

Összegezve: a szövetkezetünknel dolgozó fiatalok helyzete általában jónak mondható. Egészséges munkakörülmények között dolgoznak. Jogaik és kötelességeik gyakorlásához adottak a feltételek, működnek azok a szervezetek, amelyeket fel lehet használni ezek érdekében. Biztosított a továbbtanuláshoz való jog érvényesítése. Egyre bővül a kulturális és sporttevékenység lehetősége. Ennek a munkának a hatékonyabb szervezése és koordinálása lesz feladata a megalakuló Ifjúsági Bizottságnak."

Nemcsak a fiatalok beszélhetnek arról a Gyomai Háziiipari Szövetkezetben, hogy tanulhatnak, művelődhetnek. A szövetkezet minden dolgozója előtt adott a lehetőség, hogy részt vegyen a szakmai és politikai oktatásban, továbbképzésben. **Balázs Vince** személyzeti vezető készítette a következő feljegyzést arról, hogy az idők folyamán hogyan bontakozott ki és fejlődött a szövetkezetben a műveltséggyarapítás.

„Szövetkezetünkben 1970 óta van szervezett, tervszerű szakmai és politikai képzés. Az iparitanuló-képzés eredményei: 22-en végeztek eddig a kötő-hurkoló-konfekció szakon, 27-en kötő-hurkoló szakon. Jelenleg 16-an tanulják a kötő-hurkoló szakmát, és 9-en mechanikai műszerészek lesznek. A felnőtt szakmunkásképzésben 67-en szerezték meg a kötő-hurkoló szakmunkás-bizonyítványt, 23-an a kötő-hurkoló-konfekció, 11-en a szövő szakmunkás végzettséget, összesen tehát 101-en. A dolgozók általános iskoláját évente 10–12 dolgozó végzi el, dolgozók gimnáziumába és a szakmunkások középiskolájába 35–40 szövetkezeti dolgozó jár. Évente ketten-hárman szerzik meg a technikus-minősítő vizsgát. Többen járnak könyvelői, árszakértői, kalkulátori, munkaügyi szakmai tanfolyamra; a Könnyűipari Műszaki Főiskolán ketten tanulnak. Különböző főiskolán, egyetemen négy ösztöndijasunk van. A politikai oktatásban hetvenen vesznek részt. Harmincheten végezték el a marxista-leninista esti középiskolát, hárman az esti egyetemet."

Az 1977-es, jubileumi év utolsó napjaiban **Kiszely Lajos** elnök ezeket mondta:

– Huszonöt év után, átélve számos örömet és nehézséget, nem könnyű megvonni a jubileumi év mérlegét. Dicséret illeti a gyomai központi üzem, a dévaványai kötöde és kivarró minden dolgozóját, ugyanúgy a hunyaiakat és az ecsegfalviakat is. Szeretnénk hinni, hogy az első negyedszázadot olyan évek követik, amelyek messze földre eljuttatják majd a Gyomai Háziiipari Szövetkezet nevét, és megbecsülést szereznek termékeinknek. Ezt azonban csak áldozatos, fegyelmezett munkával érhetjük el. Hiszem, hogy ebben valamennyien egyetértünk. Köszönet jár a bedolgozóknak is, akik – mint egykor az alapítók – otthoni munkával vállalnak részt szövetkezetünk tevékenységéből, és ma is évente 80–90 ezer pár gyermekkesztyűt és 40 ezer pár felnőttkesztyűt készítenek.

– Ha visszagondolunk 1952 őszére, orra a jeles napra, amikor gyomai és endrődi asszonyok, lányok Kele Lászlóék házában elhatározták, hogy szövetkezetet alakítanak, emlékeznünk kell a legelsőkre, az alapítókra és azokra is, akik nem sokkal az alapítás után álltak a szövetkezetiek közé, és azokra is, akik még most is dolgoznak, itt vannak közöttünk minden nap. Amit ők tettek két és fél évtized alatt, az becsületes, kitartó munka volt. Hozzájárult ahhoz, hogy az ország határain túl is megismerték termékeinket, tudnak rólunk, és szívesen vásárolnak gyomai kötött és szövöttárut; hogy jubileumi számvetésünk bizakodásra méltó. 1977-es árbevételünk 145 millió forintra emelkedett, nyereségünk 9 millió forint. Közös üzemi dolgozóink száma 705, bedolgozóinké 440. A szakmai és általános művelődés fejlesztése érdekében tovább folytatjuk a beiskolázásokat; osztályvezetőink főiskolai vagy középiskolai végzettséggel rendelkeznek, az üzemvezetők egy-két kivétellel középiskolai vagy technikus végzettséggel.

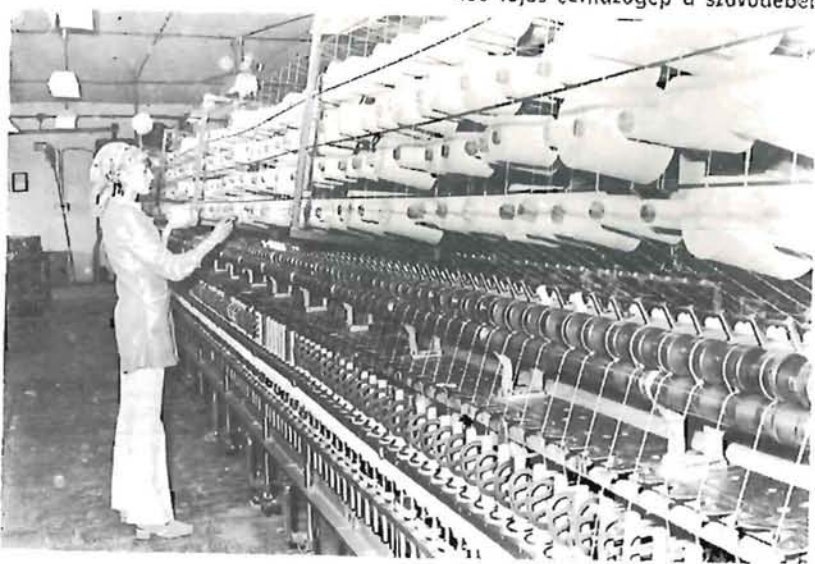
– Huszonöt év nagy idő. Ki-ki sok emléket őriz ebből, olyanokat is, amelyeket talán már a legtöbben elfelejtettek. A jubileumon erre is gondolunk, és előre nézünk, új távlatok felé.

Történetünket azzal kezdtük, hogy fellapoztuk, mi történt a világban akkor, amikor 1952. október 12-én megalakult a Gyomai Járás és Környéke Háziipari Szövetkezet. Most, a huszonöt éves évforduló napjaiban a sajtó ezernyi híre, tudósítása között róluk is szó esett, akik érdeemesek arra, hogy tapasztalataik bölcsességével lássák eddigi munkájukat, és okosan, pontosan készüljenek fel az újabb vállalkozásokra, az újabb évekre. Olyan becsülettel és hittel, ahogy a régiek, az alapítók kezdték.

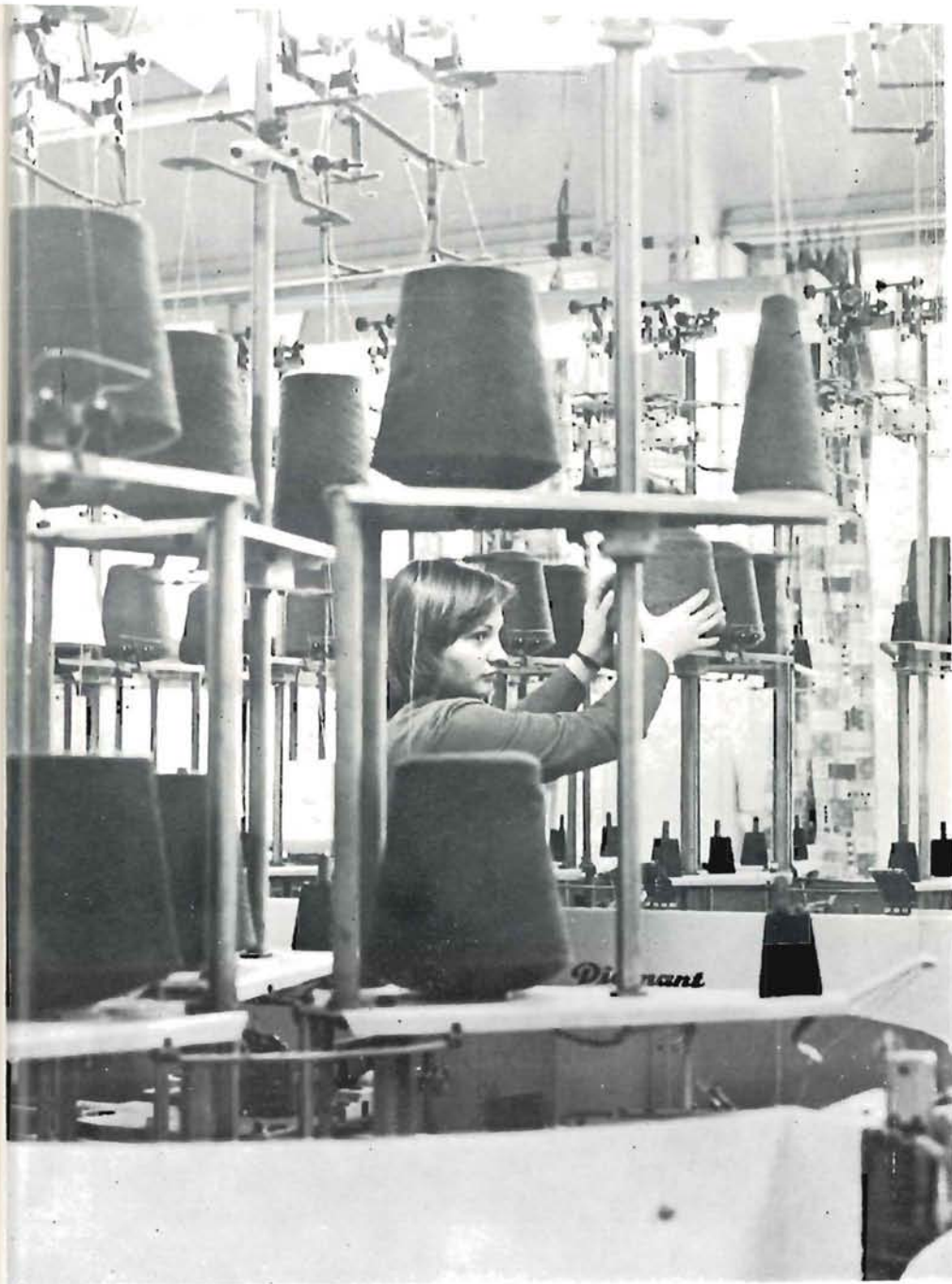
Képek 1977-ből

Lengyel keresztorszógép

480 fejes cémázógép a szövődében

NDK gyártmányú körsikkötőgép

Sikkötök Dévaványán

Japán gyártmányú automata sikkötőgép a gyomai üzemben

A gyomai központ ebédlője

Mechanikai szövőgép Gyomán

Készáru-meő

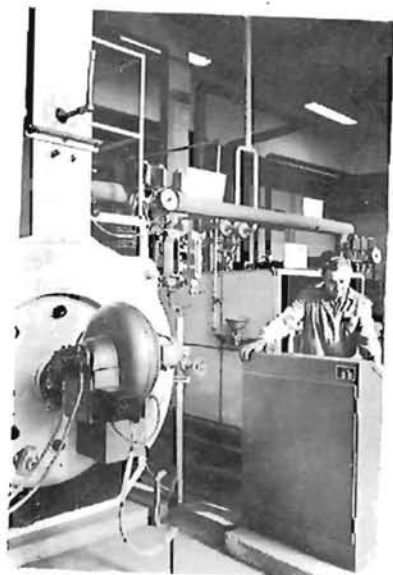
Exacta típusú kettizőgép a varrodában

A mintateremben

Olasz varrógépek a varrodában

A gázolajtüzelésű hőközpontban
Magyar gyártmányú gépi szabószélgép

Legújabb
divat
szerint

A központi üzem belső részlete Gyomán

Készáruraktár

A szövetezet modern butik-boltja Gyomán

TARTALOM :

Hogyan is volt régen? . . .	- - - - -	3. oldal
Következnek a hatvanas évek	- - - - -	23. oldal
A nagy változások kora	- - - - -	37. oldal
A fejlődés útja nem autósztráda	- - - - -	49. oldal
A jubileum éve	- - - - -	60. oldal